NJEGA TIJELA

Dr PETAR P. ŠMIC

23300

NAKLADA »FIDES« IZDALA JE:

I. Kalan: **Svijet za Krista** (rasprodano)

Dr. A. Gatterer: **U svijetlu vjere** (rasprodano)

Dr. M. Meschler: **Značaj Kristov,** cijena 12 din.

Dr. M. Meschler: **Tri temelja duhovnog života,** cijena: uvez. 18 din., broš. 14. din.

Dr. P. Šmic: **Nauka o tijelu,** cijena: 12 din.

U pripremi je: **Christianus,** lik suvremenog čovjeka od benediktinskog engleskog opata Anskar Voniera.

Nj. Eminencija Hermengild Kard. Pellegrinetti piše u pismu na urednika naklade »Fides«: »S tim ste djelima obogatili kršć. literaturu i ponudili narodu najbolje misli učenih i slavnih autora. Uzvišeni i delikatni predmeti nauke i morala ne bi mogli biti prikladnije izloženi.«

PETAR ŠMIC: NAUKA O TIJELU

»TIPOGRAFIJA« D. D., ZAGREB

NJEGA TIJELA

NAUKA O TIJELU I NJEGOVIM POTREBAMA

NJEMAČKI NAPISAO

DR. PETAR P. ŠMIC
PROFESOR

SENJ 1939

IZDANJE NAKLADE „FIDES"

Odobrenje Bisk. Ordinarijata u Senju, br. 1827

12-VII-1939.

Cenzor: M. Glažar, kanonik. Odobrio:

dr. Viktor Burić, biskup.

KRŠĆANSTVO I TIJELO

Naše se držanje prema vlastitom tijelu osniva na čvrstim načelima katoličke vjerske i ćudoredne nauke, čija je dužnost, da postavi jasne smjernice svim modernim težnjama, koje se sabiru pod nazivom »njega tijela«. To vrijedi za muškarca i za ženu. Osobito će ove smjernice biti stalnim putokazom katoličkim ženama, koje su po svom društvenom položaju ušle u savremeno društvo.

Apostoli »slobode« iz dvadesetog stoljeća postavili su u začudnom neznanju prigovor katoličkoj Crkvi, da uskraćuje tijelu neka njegova prava, da prikazuje tijelo griješnim i da ga smatra đavlovim oruđem. Rugaju se, da je pravi katolik istom onda savršen, ako zanemaruje tijelo, ako ga ubija zajedno s njegovim nagonima. Tko mrtvi svoje tijelo i tko živi asketski, taj da je odabrao ispravno držanje prema tijelu. Svako udovoljavanje tjelesnim nagonima, da je grijeh i da radi toga potpada pod kaznu vječnog prokletstva. Predbacuju katolicima, da drže seksualnost već samu po sebi griješnom, a sve što je s njome povezano da je manje vrijedno. Po katoličkoj nauci, tvrde ti »slobodarci«, da je brak dopušten samo radi širenja ljudskoga roda i da se izbjegne opasnosti raspojasanog života.

Isti »apostoli slobode« ističu, da je istom novije vrijeme dalo tijelu pravu vrijednost i uvelo ga u njegova prava: odbačene su stoljetne predrasude, otvorena su nova vrela užitka za čovjeka, koja su do sada bila zatrpana, jer se nije razumno odgajalo tijelo i nagone. U širokim granicama naše

ljudske kulture dobilo je i tijelo svoje posebno mjesto! Pod lozinkama: »snaga i ljepota« ili »snagom k radosti« uvodi se i tijelo u krug brige i njege čovjekove a uzdržanje tjelesne snage i zdravlja označuje se i stiče kao kakva najveća zadaća čovječanstva. Izrično kažu, da je kod odgoja glavna stvar zdravo tijelo a na drugom mjestu istom zdrava duša, koja jedino u zdravom tijelu može ostati zdrava.

Mora se priznati, da mnogi katolički krugovi nijesu ispravno cijenili ljudsko tijelo; štoviše, da su ga neki i netočno prosuđivali: izdižući vrijednost duše umanjivali su značenje tijela.

ZABLUDE U STARO VRIJEME

Radi nekih netočnih nazora ne može se pozvati na odgovornost ni Crkvu, ni kršćanstvo a često ni pojedine kršćane nego je krivnja ležala u duhu vremena. Vrijedi to već za prvo kršćansko doba. Kad je kršćanstvo koncem drugog stoljeća prodrlo u grčki svijet, susrelo se s duhom vremena, koji je nosio već od Platonovih vremena izrazito obilježje protusjetilnosti i protutjelesnosti. Što je onda bilo prirodnije nego da su i kršćani počeli lik Kristov i samo kršćanstvo tumačiti protusjetilno te da su sve one uzvišene izreke Gospodinove, koje se odnose na nošenje križa i na svladavanje samoga sebe, tako čitali i razumjeli kao da mora pravi Isusov sljedbenik prezirati svoje tijelo kao neku nenaravnu i protunaravnu tvorevinu. Držali su, da je pravo, da se ljudsko tijelo muči kao »odjeća sramote« i da treba svaku tjelesnu dražest, svaku sjetilnu strast, svaki punokrvni život ubiti, jer da nije samo dosta, ako se s njima gospodari. Znamo dobro, kako je ovakvo grubo iznakazivanje duhovnog lika Isusova zagadilo Tacijanovu i Tertalijanovu etiku; poznato nam je, kako su često puta ovi krivi nazori pod uplivom novoplatonske filozofije prodrli i u pobožne crkvene krugove, štoviše i u redovničke zajednice sirsko-egipatskih monaha. Takvo je nastrano shvaćanje uznemirivala i samog mladog Augustina (Karl Adam, Jesus Christus, str. 7. Augsburg, 1935.).

Upliv krivih nazora osjeća se još uvijek i u srednjem vijeku u krivovjerskim sektama gnostikâ i albingenzâ, a i u mnogim pretjeranim i jednostranim nazorima nekih istaknutih muževa i žena u Crkvi, što, međutim, nije nikada crkvena vlast odobrila. Crkva je, naprotiv, morala primjeniti najoštrije kazne protiv Albingenza i Katara, da spasi zajamčena prava tijela i da zaštiti zapadnu kulturu od mušičavosti prenapete i krive duhovnosti.

Novovjeki nazori dali su lijepoga poticaja za ispravno i istinito gledanje na tijelu i na njegovu vrijednost. Na žalost, dogodilo se i ovdje, da se je pretjerivalo i u kultu tijela i često puta došlo u sukob s katoličkim shvaćanjem o tijelu. Zbog toga ne može katolik sva ta moderna nastojanja i težnje onako poprijeko primiti pod gotov groš.

MODERNE ZABLUDE

Moderno gledanje na tijelo, a koje nije katoličko, počiva na trostrukoj krivoj osnovi. Jedna od tih osnovica je čisti materijalizam, koji u čovjeku ne vidi drugo nego samo tijelo i ne zna za dušu, pa je zato primoran, da svu svoju pažnju skrene na tijelo i na njegovu lagodnost. Druga je osnovica: mutni i zanešeni panteizam (svebog), koji se najjasnije i najosjetljivije pokazuje kod svakog po-

jedinca u vlastitom tijelu i nagonima određenim za užitak. A jer i ova nauka niječe opstojanje samostalne duše, stvorila je ipak neku »tjelesnu dušu«, nešto mutna i neodređena, što se sasvim razlikuje od besmrtne duše. Treća je osnovica: mišljenje naturalistâ, koji ne priznaju »istočni grijeh«. Naturalisti tvrde, da je čovjek po svojoj naravi sasvim dobar i grijeh naših praroditelja nije mu nanio nikakve štete. Na taj se način zalažu naturalisti za bezgraničnu slobodu svih tjelesnih nagona, ako se samo kod toga ne krnje prava nekoga trećega. Ne priznaju nikakvih ćudorednih zapreka; nema za njih moralnih pravila, jer je čovjek jedini i potpuni gospodar svoga tijela.

Sva se napomenuta slobodarska mišljenja slažu s obzirom na tijelo u jednoj lozinci: »Tvoje tijelo pripada tebi!« Ovu su lozinku prihvatile sve nekršćanske struje i ako se inače međusobno razlikuju po gospodarskim i socijalnim težnjama. Na ovom području pružaju liberalci svih boja bratski ruku socijalistima i komunistima.

Osobito se ženski svijet žestoko zalaže za pravo na vlastito tijelo. Strastvena težnja za ovim pravom ponajviše smjera za slobodom tijela i njegovih nagona od svakog izvanljudskog ćudorednog zakona; ujedno se želi objaviti svijetu potpunu vlast čovjeka nad vlastitim tijelom. Ove se želje moraju prvenstveno ostvariti na području spolnog života, jer se baš na temelju proglašene potpune slobode hoće opravdati spolni život izvan zakonitog braka. Traži se, da nije potrebno ni u samom se braku vezati isključivo jedno na drugo a i prije je braka svatko potpuno slobodan.

Razvikano bezgranično pravo na vlastito tijelo daje punu slobodu za spolnu raspojasanost i za upotrebljavanje sredstava, koja sprečavaju začeće. Zbog toga pobija današnja žena sve postojeće za-

konske ograde, koje joj onemogućuju slobodno podavanje vlastitog tijela. Jedna od tih prvoborilica, dr. Elsa Herrmann ističe, da »nije ovoj borbi svrha, da žena može ugađiti svojim sjetilima i uništiti nikli plod u sebi nego žena vidi u upotrebi sredstava proti začeću i u ometanju začeća ozdravljenje narodnog i obiteljskog života te jačanje majčinskog osjećaja.« (So ist die neue Frau, Hellerau 1929, s. 65). Drugi opet misle, da se pravo na vlastito tijelo sastoji baš u tome: hoće li žena začeti i poroditi dijete ili ne će.

Na koncu se mora još i ovo spomenuti, da se pozivom na puno pravo na vlastito tijelo hoće opravdati samoubijstvo, nasilno oduzimanje svog života; to se naziva »slobodna smrt«. Ljudsko pravo na vlastito tijelo penje se do uništenja tijela.

Možemo li se mi katolici povesti za ovom toliko razvikanom lozinkom o neograničenom pravu na svoje tijelo? Smijemo li mi po vlastitoj uviđavnosti raspolagati našim tijelom, njegovim udovima i nagonima? Je li, zbilja, čovjek jedini gospodar svoga tijela?

Na to se pitanje mora odgovoriti, i to baš danas, jer su izložene fraze prouzročile neopisivo mnogo zla kod mladeži; njima se hoće opravdati ono neograničeno spolno iživljavanje današnjice. Svaki odgojitelj omladine mora sigurno znati odgovoriti na ta pitanja. Odgovor je naročito važan za naš ženski svijet, jer bi ga se htjelo spomenutim zvučnim i šupljim frazama predobiti za tjelesnu ili spolnu slobodu (emancipaciju).

ČIJE JE NAŠE TIJELO?

BOŽJE

Što kaže katolička nauka o ljudskom tijelu? Čije je tijelo?

Božje.

Ljudsko je tijelo prekrasno djelo Božje, najljepše i najdivnije od svega što je na zemlji. Tijelo prvih ljudi izišlo je iz stvaralačke ruke Božje; Bog ga je napravio i oživio besmrtnim dahom. Kod svih se Adamovih potomaka stvara tijelo u utrobi majčinoj po zakonima oplođivanja, koje je Bog postavio u ljudsku narav. Gospodin je dao stvaralačku snagu ocu i majci; velika ljubav između muža i žene izvire iz Boga i nuka ih, da probude novi život. Ova je ljubav bila već kod kolijevke čovječanstva, kao majčinska ljubav jednako velika, usađena u ljudska srca od Boga kao prirodna težnja, potičući na stvaranje novog ljudskog života, u koji Bog udahnjuje neposredno besmrtnu dušu.

I tako se postanak svakog ljudskog tijela dovađa do Boga; svako ljudsko tijelo jest od Boga stvoreno, jer Bog još uvijek djeluje u prirodnim zakonima kao na početku svijeta i vijeka. Gospodin ne pušta nijedno svoje djelo iz ruku, pa ni ljudsko tijelo. Traži svoja prava i na ova najodličnija stvorenja. Radi toga ne može biti ljudsko tijelo nikakvo »sramotno odijelo«, nego je svojina Božja, njegovo vlasništvo. Božje je.

KRISTOVO

Sve što je Bog stvorio dobro je, napisano je na kraju izvještaja o stvaranju svijeta i zbog toga je i čovječje tijelo dobro, i to čitavo tijelo. Nema nečasnih dijelova tijela; može se samo govoriti o nečasnom upotrebljavanju nekih dijelova tijela, kad se prelaze granice božanskog ćudorednog zakona. Nijedan pojedini dio, ni prirodna upotreba, nije samo po sebi ni nečasno ni nećudoredno. Već se je sv. Pavao morao dignuti proti gnostičko-dualističkog shvaćanja, koje je materiju smatralo zlim, a tim i ljudsko tijelo. Proti onima zanešenjacima, što su zabranjivali ženidbu i stanovitu hranu, piše Apostol naroda Timoteju: »Zabranjuju ženidbu i uživanje nekih jela; a ipak je Bog sve to stvorio, da ih vjernici uživaju hvaleći Boga, nakon što su upoznali pravu vjeru. Sve što je Bog stvorio, jest dobro i ne smije se zabaciti nego uživati i hvaliti Boga.« (1. Tim. 4, 3).

Iz svega postaje jasno bez daljnjeg razlaganja, da i spolni život nije sam po sebi nikakvo zlo nego da je spolni nagon sam po sebi dobar, jer ga je Bog stvorio, koji je samo dobro stvorio. Kršćansko je tijelo združeno tajinstvenom vezom s otajstvenim tijelom Kristovim .Tako kaže Pavao u pismu Korinćanima. »Zar ne znate, da su vaša tjelesa udovi Kristovi« (1 Kor. 6, 15). Dakle je naše tijelo dio Kristovog tijela, član onoga tajinstvenoga nadnaravnoga organizma, kome je Krist glava. Čitavo je ljudsko tijelo uraslo u tu mističnu vezu, sa svim svojim sposobnostima, sa svim svojim naravskim životnim funkcijama, svojim oblikom, svojim djelovanjem, štoviše, i sa svim svojim strastima i nagonima. Na taj je način čitav rad tijela, kad se vrši po Božjoj volji i po njegovom zakonu, rad one zajedničke božanske glave, Krista, koji sve

svoje udove oživljuje i upravlja. Pri tom ne smijemo izuzeti ni spolne sile koje se očituju i djeluju po Božjoj volji pa ni putenu nasladu, koja prati djelovanje spolnih sila po odredbi Božjoj. Tjelesne boli, koje trpimo, jesu boli božanskog Spasitelja i nadopunju bolove Kristove za naše spasenje, kako sv. Pavao kaže za sebe. (Kol. 1, 24).

Naše tijelo ulazi u mistično tijelo Kristovo po posvetnoj milosti. Nadnaravni život duše čupa tijelo iz povezanosti s materijom, oslobađa ga od zemaljskih težnja i od služenja niskim ciljevima a usmjeruje ga prama vječnosti i prama neprolaznom.

Na taj način može Krist s pravom tražiti vlasničko pravo nad tijelima svojih vjernika. Gospodin ima pravo kao glava svog mističnog tijela, da raspolaže po svojoj volji s tijelom, što je združeno s njegovim tijelom kao vlastitim udom. Tijelo kršćanâ nije njihovo vlasništvo nego Kristovo. Radi toga će se i život Isusov odrazivati, posve prirodno, na našem tijelu, jer kao dio Kristova tijela mora voditi život cjeline kojoj pripada. Po apostolovom mišljenju treba da se Isusov život zrcali na našem tijelu u našem smrtnom životu (2 Kor. 4, 11).

DUHA SVETOGA

Udovi Kristovi moraju biti oživljeni Kristovim duhom, t. j. Duhom Svetim. Tako isto će i tijelo vjernih kršćana biti oživljeno Duhom Svetim. Apostol je Pavao mogao radi toga dosljedno pisati Korinćanima: »Ne znate li, da je vaše tijelo hram Duha Svetoga, koji u vama stanuje i koga ste od Boga primili te da vi više ne pripadate samima sebi?« (1 Kor. 6, 19).

Već su u staro kršćansko doba znali ovu nauku iskoristiti za praktični duhovni život. Tako piše pisac Herma u svojoj knjizi »Pastir«: »Trudi se,

da ti tijelo bude čisto i neokaljano, da ti Duh, koji u njemu stanuje, dade dobru svjedodžbu i da ti se tijelo proglasi pravednim. Gledaj, da se nikad u tvom srcu ne porodi misao, da je tijelo prolazno i da zato može počiniti zla djela. Ako sramotiš svoje tijelo, sramotiš i Duha Svetoga; ako sramotiš svoje tijelo i svoj duh, ne ćeš imati života.«

Kršćansko je tijelo jedino po posvetnoj milosti u duši hram Duha Svetoga; po njoj postaje posvetitelj Duh Sveti nadnaravni životni princip duše.

SV. TROJSTVA

S Duhom Svetim stanuje čitavo presv. Trojstvo u ljudskoj duši a time i u ljudskom tijelu. Tijelo je postalo obitavalište trojedinoga Boga prema riječima Spasiteljevim: »Mi ćemo doći i kod njega ćemo stanovati.« (Iv. 14, 23). Slabo, smrtno i veoma promjenljivo ljudsko tijelo stan je Božji i sv. Trojstva; time je postalo njegovo vlasništvo i njemu pripada.

VJEČNOSTI

Naše ljudsko tijelo, najljepše vanjsko djelo Božje, dio Kristova tijela, hram Duha Svetoga i stan presv. Trojstva određeno je da živi za vječnost. Istina je, da se tijelo nakon odvojenja od besmrtne duše u smrti mora raspasti ali će na zadnji dan na vječnom sudu uskrsnuti na znak trublje, da nikad više ne umre i da se ne raspadne. Tijelo dijeli istu sudbinu kao i njegova duša, koja ga je upotrebljavala za dobro ili za zlo, pa će biti odbačeno i prokleto u paklu ili će se na vijeke veseliti u nebu. Vječno umiranje ili vječni život, vječita proslava ili vječno rastvaranje jest konačna sudbina našeg tijela. Tijelo je kao sjeme, što

ga je Bog posijao u zemlju, da u dan žetve donese plod. Na taj način ne pripada ljudsko tijelo samo vremenu i zemaljskom životu nego konačnoj vječnosti i životu preko groba. Naše je tijelo stvoreno za nebo; tamo mu je prava domovina, kako sv. Pavao piše Filipljanima: »Naša je domovina u nebu. Odatle očekujemo i Spasitelja Isusa Krista, koje će preobraziti naše bijedno tijelo i svojom snagom, kojom je sve sebi podvrgao, izjednačit će ga svome preobraženom tijelu« (3, 20).

A da bi ljudsko tijelo moglo na dan slave uskrsnuti, polaže sam Gospodin sjeme besmrtnosti u njega svojim tijelom i svojom krvlju u prilikama kruha. Riječi Kristove: »Tko jede moje tijelo i pije moju krv, uskrsnuti ću ga u posljednji dan«, u prvom se redu odnose na tjelesa pravednih vjernika, jer duša i onako nije podvrgnuta raspadanju.

Povrh toga je i svako ljudsko tijelo koje daje živote u ženidbi po volji Božjoj i sijač i plodno tlo za vječnost. Nad svakim činom rađanja stoji čitava groza i strahovita težina vječnosti, koja prima u se novi ljudski život po duši i po tijelu.

BESMRTNE DUŠE

Ovo je posljednji odgovor po kršćanskom shvaćanju na pitanje, čije je ljudsko tijelo. Tijelo sačinjava s besmrtnom dušom čovjeka. Ljudska se narav sastoji iz tijela i duše. Čitavi je čovjek biće tjelesno i duhovno. Obadva sastavna dijela nijesu iste vrijednosti, jer bezuslovno više vrijedi duša, koja je neposredni dah Božjeg duha. Ali duša i tijelo nijesu posvema rastavljeni svako za se, jedno uz drugo, nego su spojeni u jedno ljudsko biće, upućeni jedno no drugo. Tu činjenicu moramo imati pred očima, kad primjenjujemo u našim krugo-

vima omiljelu usporedbu o tijelu kao oruđu ili kao stanu duše. Tijelo mora biti vjeran pratilac besmrtne duše, jer duša s njim zaslužuje vječno nebo ali se i s njim može strovaliti u pakao. Mudra je Božja odredba, da ljudska duša u svom zemaljskom vijeku ne može ništa učiniti, ako joj tijelo ne pomogne. Bolest mozga može osuditi dušu na potpuni nerad. Na taj je način doslovce istinito, da duša skuplja sve zasluge za vječnost u vjernoj saradnji s tijelom, u kome stanuje, kao što opet, s druge strane, počinja sve pogreške pomoću tijela.

Tijelo je upućeno, da bude vjeran drug duše a duša ga mora uzeti kao svoju svojinu. U svijetlu ovog izlaganja postaje jasno, što treba držati o onim nazorima, koje širi Rosa Mayreder (Der letzte Gott, Stuttgart, 1933) tvrdeći u prividno ozbiljnom razlaganju, da kršćani vjeruju i misle, da duša pripada kao duhovno biće Bogu, dok je tijelo đavolovo, jer je đavao uzročnik materije, koju treba zabaciti. Ali to nije istina, jer i tijelo pripada konačno Bogu; nad njim vlada vječno određenje, koga će dostići u vezi s besmrtnom, duhovnom dušom.

TIJELO U CRKVENOM ŽIVOTU

Prema našem izloženom stanovištu štuje i cijeni kat. Crkva ljudsko tijelo. U tom slijedi samo primjer svoga božanskog Utemeljitelja.

SIN BOŽJI JE UZEO PRAVO LJUDSKO TIJELO

Božja Riječ, druga božanska osoba, zaista je postala tijelom t. j, utjelovila se uzevši pravo ljudsko tijelo od Marije Djevice. Krist je imao pravu ljudsku majku, u čijoj se prečistoj utrobi osjenjenjem Duha Svetoga sazdalo njegovo presveto čovječan-

stvo i odmah se sjedinilo s božanstvom te u toj utrobi našlo svoje prvo zemaljsko obitavalište kroz devet mjeseci. Utjelovljeni Sin Božji upotrijebio je svoje ljudsko tijelo u prvom redu da izvrši glavnu zadaću na zemlji: otkupljenje čovječanstva. Otkupljeni smo pregorkom mukom i smrću njegovog ljudskog tijela. Jedan priznati pisac (Karl Adam: Jesus Christus, Augsburg, 1936) primjećuje, da je Spasitelj za stalno imao zdravo tijelo, jer ne bi inače bio mogao izdržati velike i tolike napore u životu, odulja pješačenja po neprohodnim putovima, mnoga bdijenja itd. Suvišno je i primjetiti, da je baš zbog toga Spasitelj priuštio svome svetom tijelu također i nužnu njegu, da bude trajno sposobno ispunjavati po volji Očevoj zadaću svoga apostolata. A već to pokazuje, da nema ni govora o tom, da bi kršćanstvo preziralo ljudsko tijelo. Kršćanstvo je i u tome ostalo vjerno svome osnivaču. Kad bi tijelo bilo samo po sebi nešto zlo i vrijedno prezira, ne bi se Krist Gospodin nikako mogao utjeloviti i uzeti naše tijelo.

POSVEĆENJE TIJELA

Zbog toga ne može ni Crkva mimoići ljudsko tijelo nego ga kao Božje djelo poštuje. Najveći dio crkvenih posvetnih sredstava prilazi duši preko tijela, koja tim posvećuju i samo tijelo.

Gotovo svi sv. sakramenti dijele se činima, koji se vrše na tijelu. U sv. pričesti ulazi sam Krist Gospodin u tijelo, što na taj način postaje u doslovnom smislu živo svetohranište Previšnjega. — Crkva se živo brine, da tijelo ostane povezano čuvanjem posvetne milosti u duši kroz čitav život s Kristom, svojom otajstvenom glavom.

Crkvenih blagoslovina ima veoma mnogo te se vrše ili na tijelu ili na stvarima, koje su određene na neposrednu korist tijela. Jedan samo pogled na kazalo Rimskog obrednika dovoljno dokazuje ovu tvrdnju.

Po liturgijskom shvaćanju očituje se duša po tijelu i zato liturgija veoma cijeni držanje i pokret tijela. Kod blagoslova rukavica na kraju biskupske posvete primijenjuje Crkva na ruke Psalam 118. u prenesenom smislu: »Duša je moja uvijek u mojim rukama«, t. j. moje su ruke oduhovljene. Koliko puta Crkva lijepo upućuje, da bi naš pogled slijedio misao, tako da duh i sjetilo izriču jedan te isti osjećaj. Kod prikazivanja vode i vina u sv. misi uzdižu se oči kao što se podižu ruke, koje prikazuju žrtvene darove; oboje nam predočuje, da Gospodin stanuje na visinama. Kad se u liturgiji govori o nebrojenim grijesima, prekršajima i nemarnostima, za koje se prikazuje žrtva, obara se pogled, jer ovi grijesi potječu iz naše nutrinje i posramljuju čovjeka pred Božjim okom. Isto tako odgovara odijelo i boja kod službe Božje unutarnjem osjećaju. Svagdje, gdje čovjek stupi pred Boga ili dolazi u dodir s božanstvom, odaje držanje tijela unutarnje strahopočitanje bilo u sabranom držanju u crkvi bilo u pobožnom hodu kod crkvenih nastupa i procesija. Tijelo je doista jezik duše.

U službenim se crkvenim molitvama nalazi mnogo izreka, koje pokazuju, kako se Crkva ne brine samo za spas duše nego i za dobrobit i zdravlje tijela. Crkva moli usrdno Gospodina, da odstrani velike pogibelji, koje prijete životu i zdravlju tijela. Njezina se velika briga prema tijelu očituje, kad moli u velikim litanijama za opravdane tjelesne potrebe, za hranu, za zaštitu i sigurnost.

Pa i iza smrti ne prepušta Crkva tijelo sudbini nego ga zakapa u posvećeni grob kao sjeme u Božju zemlju. Tu se, doslovce, sije u raspadljivosti a uskrisuje se u neraspadljivosti. Tako je Krist položio svoje tijelo u grob, da uzmogne slavno i pobjednički uskrsnuti. Zbog toga i slijede vjerni kršćani primjer svog božanskog Učitelja i predaju svoje tijelo na ukop zemlji, da mogu na dan vječnog uskrsa slavno izaći iz groba.

U CRKVENOJ UMJETNOSTI

Ljudsko je tijelo najodličniji predmet ljudske umjetnosti, nadasve one u Božjim hramovima. Ništa se toliko umjetnički ne prikazuje kao baš ljudsko tijelo Spasiteljevo, drage Majke Božje i svetaca. Sve je to samo odraz shvaćanja Crkve o ljudskom tijelu. Njegovanje umjetnosti, kaže pisac Adam, pripada u bitnost katolicizma, jer štuje tijelo i prirodu. U umjetničkom prikazivanju tijela božanskog osnivača Crkve i njegovih svetih naći će kršćanin poticaja i odvažnosti, da nikada ne izgubi ispred svojih očiju vječnu svrhu svoga života, koju su sveci već postigli a prama kojoj će i sam težiti svim svojim silama.

Da, i samo se ljudsko tijelo uvodi u bogoštovlje. Kod bogoslužja se i kod vršenja svetih čina stavljaju na tijelo svečana odijela, propisuje se određeno držanje, a svim se tim izrazuje nutarnje duševno raspoloženje. Sve što smo spomenuli nije nikakav znak, da kršćanstvo prezire ili zanemaruje tijelo; baš se u tom postupanju odrazuje Bogom nadahnuto i ispravno držanje Crkve prema ljudskom tijelu.

TKO IMA PRAVO NA TIJELO I ŽIVOT?

Tijelo ljudsko pripada Bogu, koji ga je stvorio. Samo se po sebi razumije, da mi ovdje raspravljamo o ž i v o m ljudskom tijelu, jer se tijelo bez života vrlo brzo raspada. Najdragocjenije u ljudskom tijelu jest život.

ŽIVOT JE DAR BOŽJI

Kad smo ustvrdili, da je tijelo Božje vlasništvo, tad smo već rekli, da je ž i v o t slobodni d a r Božji. Kako postaje, kako se rađa i kako umire čovjek još je do danas sakriveno gustim velom, koga nije mogla znanost ni do ovog časa podignuti; stoga će naše utjelovljenje možda za uvijek ostati tajnom. Mi, koji vjerujemo u osobnog Boga, nalazimo dovoljno tumačenje te činjenice u božanskoj stvaralačkoj snazi, koja je proizvela život i dnevno ga proizvađa. Da, zapravo ljudi i ne mogu baš uvijek ni htjeti postanak jednog ljudskog života, jer je taj postanak ovisan o toliko prirodnih okolnosti i uvjeta, što nisu uvijek u našoj vlasti nego ovise jedino o Stvoritelju. Uz to stvara Bog još neposredno dušu, koja daje život ljudskom tijelu.

Život je u potpunom smislu riječi slobodan dar Božji i ne da se nikako drugojačije protumačiti nego dobrotom i ljubavi Boga stvoritelja. Život je najviše i najdragocjenije blago od svih prirodnih i vremenitih dobara. Svi ga narodi smatraju svetim, a to znači nepovredivim, daleko od dohvata

ljudske samovolje. Ubojstvo smatramo strahotnim činom, jer znači nenadoknadivi gubitak najvećeg prirodnog dobra, a ne zato, jer gura pojedinca u nepoznatu budućnost. Mi kršćani znamo za svoju sudbinu iza smrti: vječno blaženstvo ili vječna nesreća.

Ako je Bog jedini gospodar našeg života, onda ima samo Bog isključivo pravo na naše tijelo i naš život. Hoće li koja ljudska vlast, da prisvoji sebi to pravo, mora dokazati božansko ovlaštenje. Zahvat u ljudsko tijelo i život smatra se istom tada opravdanim, kada Bog ovlasti: izrazitim nalogom ili ustaljenim božanskim poretkom, iz koga se može ispravno zaključiti pravo na život i smrt podanika. Pojedini čovjek dobio je tijelo i život, da se s njima samo služi; povjerenik je Božji, a Bog je za se zadržao pravo vlasništva. Neopravdani zahvat u život ljudski jest prisvajanje božanskog prava vlasništva. Izrično je Bog zabranio samovlasno dirati život i zdravlje u petoj i šestoj Božjoj zapovijedi. Mi ćemo najprije govoriti o božanskoj zaštiti tijela, kako je zajamčeno u petoj zapovijedi.

PRESIZANJE U BOŽANSKO PRAVO

Nitko nije ovlašten, da samovoljno prisvoji punu vlast nad svojim tijelom, jer mu je vlasnik Bog, pa se zato ne može opravdati nijedno samoubojstvo. Hvalenje samoubojstva jest najtamnija crta individualističke filozofije iz prošlog stoljeća. Nitko ne može dokazati, da je čovjek vrhovni gospodar svoga tijela.

Crkva je samoubojstvo uvijek promatrala kao tešku povredu Božjih prava i kratila je samoubojicama crkveni pokop, ako je djelo počinjeno u potpunoj svijesti.

Nije dopušteno bez teškog grijeha izvrći svoje tijelo ozbiljnoj smrtnoj pogibelji ili opasnosti za zdravlje. Amo se ubraja dvoboj sa smrtonosnim oružjem, koga Crkva kazni još posebnim kaznama: one koji dijele dvoboj, njihove svjedoke i liječnika; usmrćeni se ne smije crkveno pokopati (Kan. 2351, 1240). Isto tako nije dopušteno upuštati se u vratolomna poduzeća izvjesnih športskih zanešenjaka, n. pr. takvih koji se žele prvi popeti na planine samo da mogu biti prvi — letenje oceanom, ako strojevi nemaju najbolju stručnu izgradnju, da će lijet moralnom stalnošću uspjeti — gladovanje, da se dobije »vitka« linija, kad je to spojeno s manjkavom ishranom i povredom zdravlja.

Ne smije se iznakaziti ljudsko tijelo i lišiti ga ljudskog obličja i radne sposobnosti, kako se često događa kod izrođenog športa. Kad čitamo izvještaje boksačkih utakmica, mislimo, da smo se vratili u vremena rimskih gladiatorskih borba: okrvavljena lica, razbijene glave, razmrskane vilice. Iz istoga razloga ne dopušta uživanje opojnog pića, nikotina, kokaina u koliko oduzimaju svijest i onemogućuju razumni ljudski rad.

Kad tko namjerno iznakazuje tijelo, ponizuje najodličniji zemaljski stvor. Neke kozmetičke vještine, kojima bi se želilo dati ženskom tijelu muškaračko obilježje te se ne žaca ni operativnog rezanja, mora se osuditi kao zlo. Kad je kozmetička operacija dopuštena, govoriti ćemo malo kasnije. Stara moda sapinjanja tijela nije bila samo smiješna i bolna nego i ćudoredno nedopuštena, ako su tim nutarnji organi bili zapriječeni u svojem prirodnom djelovanju a zdravlje je čitavog tijela bilo postavljeno na kocku.

TUĐE TIJELO I ŽIVOT

Nitko ne smije dirati iz prije spomenutih razloga u tuđe tijelo i život osim da dokaže božansko ovlaštenje. Zakonito poglavarstvo može zahvatiti u tuđe tijelo i život zdravog čovjeka, da ga kazni. Može se smrću kazniti zločinca, koji je zločinom proigrao svoj život. Nitko ne može načelno sumnjati u pravo poglavarstva na smrtnu kaznu. Stara je to katolička nauka, koja se oslanja na sv. Pismo. Da li će se kazna smrti i vršiti, ovisi o mišljenju i osjećanju vremena.

Pojedinac može drugoga ubiti samo u nužnoj pravednoj obrani, kad ne može drugčije obraniti svoj život ili svoja najviša pravna dobra. Ako se djevojka ne može riješiti napadača na svoje djevojačko poštenje nego da ga ubije, smije pred Bogom i svojom savješću ubiti napadača i nije počinila ubojstvo u smislu kaznenog zakona. Isto bi tako bio nevin netko treći, koji bi u tom času borbe nadošao, ubio nasilnika i spasio djevojku od osramoćenja.

Povrijediti cjelovitost tijela operacijom ili onesposobljenjem smije se samo radi zdravlja, ako se zdravlje ne može drugačije obnoviti ili sačuvati. Inače je svaka povreda tijela i života zdravog čovjeka zabranjena i grešna — jer znači protupravno prisvajanje Božjeg prava. Iz ovoga slijedi, da se mora pustiti slobodan razvoj prirodnom toku i djelovanju zakonima života. Iz istog razloga nije dopušteno uništiti »za život nesposobni život«. Život je u Božjoj vlasti dok se diše — čovjek nema prava prosuđivati o stepenu života, o svojoj ili tuđoj životnoj sposobnosti.

Neposredno ubrzati smrt nije dopušteno ni onda, kad su bolovi veliki i ako se iz samilosti želi brza

smrt. Ne smije se, dakle, dati kakvo opojno sredstvo, koje omamljuje i pospješuje smrt. Ta se vrst »smrtne pomoći« naziva eutanazija. To se ime — a znači vještinu olakšati konac života — raznoliko shvaća. U glavnom su tri značenja.

U prvom se početku razumijevalo pod eutanazijom spremanje umirujućega na smrt, da joj pođe mirno u susret. Tako su shvaćali stari Grci; u tom je smislu vjerska priprava na smrt najbolja eutanazija. Primanje sakramenata umirućih i spremanje bolesnika, da ih dostojno primi, jest odlična vjerska eutanazija. Prekrasno djelo ljubavi vrše svi, koji teškom bolesniku kod toga pomažu i blago ga savjetuju na primanje vjerske utjehe. Neshvatljivo je, i teško su odgovorni svi katolici, koji ne puštaju, da se teškog bolesnika providi sv. sakramentima, da se ne bi, tobože, uzrujao.

Pod eutanazijom razumije se i liječnikovo nastojanje, da što više olakša bolesniku prelaz u smrt, osobito zgodnim položajem kod ležanja, odstranjivanjem svake vanjske buke, ublaživanjem boli narkotičkim i anestetičkim sredstvima. Ovakav se postupak može s pravom nazvati pomoć kod umiranja. Ako ovako shvatimo eutanaziju, možemo reći, da je ona pravo zvanje liječnikovo; objekt eutanazije jesu bolovi i muke bolesnikove u zadnjim časovima. Liječnik iskazuje bolesniku veoma veliku uslugu, kad mu, nakon što su sva druga sredstva za povratak zdravlja bila uzaludna, ublažujući teške boli olakšava ulaz kroz vrata, što dijele život od smrti. Upotrijebiti pri tom sredstva, koja ne oduzimaju svijest, jest dopušteno i vrlo pohvalno. Ako se upotrijebe omamljujuća sredstva, morat će se najprije misliti na to, da se bolesnika vjerski dobro pripravi na smrt prije nego pane u nesvijest.

Moralisti uče općenito, da nije dopušteno upotrijebiti omamljujuća sredstva, ako se radi samo o tome, da se uklone obične poteškoće, koje su povezane sa smrtnom borbom. Ipak ih se može pružiti bolesniku, pretpostavivši njegov pristanak, ako se s njima ublažuju neobični veliki bolovi. Ako bolesnik i ne trpi odviše, a traži ta sredstva i živi u dobroj vjeri, može mu se pružiti omamljujuće sredstvo (H. Jone, Kat. Moraltheologie, 1931, s. 81).

Treću se vrst eutanazije nazivlje p o s p j e š e n j e s m r t i i sastoji se u liječničkoj pomoći, koja ubrzava smrt neposredno smrtonosnim sredstvima. To je eutanazija, kako se u svijetu danas obično shvaća. Budući da nije nikada dopušteno ubiti čovjeka iz privatnih poriva, mora se i ova vrst eutanazije zabaciti kao ćudoredno zlo. Direktno se ubojstvo ne može opravdati nikakvom samilošću s bolovima i mukama umirajućeg i ako nam je ta samilost shvatljiva. Zbog toga se ne smije nikako ovaj korak poduzeti ni na zahtjev rođaka ni na želju bolesnikovu. (Ruland L., Die Euthanasie, 1935, s. 3). Ruland napominje još četvrtu vrst eutanazije i misli na ono ubijanje, što smo ga mi već spomenuli govoreći o uništenju »života nesposobnog za život«. Nazvali smo ga običnim ubojstvom i zato je to pitanje kod katolika riješena. Za ovakvo se ubijanje zalažu neki pisci (Binding-Hoche); vraćamo se na stepen primitivizma stanovnika Samoa, otoka Fidži, nekih krajeva Afrike, gdje mlađarija ubija svoje ostarjele roditelje i rodbinu. Ipak je jedna razlika: »divljaci« žele pospješiti svojim dragim i milima što brži ulaz u sretnu vječnost, dok moderna eutanazija, nedonošće nezdravog čovjekoljublja, niječe život iza smrti.

ZA ŽIVOT ZAČETOG ČEDA

Čedo u majčinoj utrobi uživa jednako pravo na život kao svaki drugi rođeni čovjek. Njegovo pravo na život ne mogu mu oduzeti ni njihove vlastite majke. Niti je dijete u utrobi majčinoj kakav dio majčinog tijela, niti je »nametnik«, koji živi na račun majke nego je ljudsko biće, koje se još tjelesno razvija, s besmrtnom dušom, postavljeno određenjem Božjim pod majčinsko srce, da tamo kao u prvoj kolijevki toplog majčinog krila raste do ulaza u svijet. Već su stari kršćanski učenjaci naučavali, da ljudski zametak (embrio) dobiva kod začeća dušu tako, da je plod u utrobi majčinoj već čovjek. S tim naučavanjem slaže se i današnja biologija: »Odmah iza spojenja živi oplođeno jaje vlastitim životom; posjeduje majčine i očeve svojine, pokazuje sve odlike živog bića, ima svoje tekućine. Događa se i to, da je majčina krv bolesna (leukajmia), dok je krv zametka posve zdrava, prema tomu odvojena i različna. Sam zametak (fetus) prouzrokuje optok svojih tekućina i ako još majka ne osjeća nikakovih vanjskih pokreta. Zametak se sam od sebe razvija čudesnom brzinom i to u smjeru ljudskog bića a ne za nešto drugo, pa se zbog toga s punim pravom zaključuje, da ovim razvojem upravlja ljudska životna snaga. Posve se drugačije razvija u majčinoj utrobi tumor ili kakva oteklina: oni nemaju svoga vlastitog optoka tekućina (sistem cirkulacije) nego sudjeljuju u majčinom; nemaju ni vlastitih posuda nego iznakazuju majčine i te su posude posve prožete krvlju i lymfom majčinom. Ove se utvrđene istine ne mogu pobiti činjenicom, da se zametak hrani iz majčinog organizma. Istina je, da zametak uzima hranu iz placente, ali je odmah prerađuje vlastitim

radom za sebe te ima slabije ali brže bilo nego majka, što tumor i oteklina nemaju. I biljka prima svoju hranu iz zemlje, ali je sama prerađuje, pa bi stoga bilo nesmisao tvrditi, da je biljka dio zemlje.« (Dr. Adal. Schmitt: Um das Leben der Ungeborenen, 1931. str. 5).

Danas je općenito usvojeno mišljenje, da Bog stvara dušu u času, kad se vrši biološko začeće. Ipak se svi ne slažu s ovim naziranjem. Tako tvrdi Albert Mitterer (Zeitschrift für kath. Theologie 1933. god. str. 506), da se »ne može iz stanovitih razloga bez pridržaja prihvatiti za sada ovo opće mišljenje«, ali ga i ne pobija. Redny William (The creation, New York 1933.) misli, da duša ulazi u zametak neko vrijeme iza začeća, premda se, tvrdi pisac, ne može stalno utvrditi taj čas. Jedan se drugi pisac (Der Fels, 1932/33. str. 428.) izrazuje još nesigurnije: »Bog stvara dušu svakom čovjeku istom kad je zametak sposoban, da je primi«. I ako ljudska duša potječe neposredno iz Božje ruke, ipak se njezino stvaranje ubraja u naravni a ne u nadnaravni red. Vilim Mook piše: »Nadnaravno je djelo milosti; postanak duše pripada posve prirodnom redu i ako taj red nije opipljiv ni vidljiv. Posve je razumljivo, da svaka ljudska duša dolazi neposredno iz stvaralačke ruke Božje bez obzira je li dijete rođeno u grijehu ili poštenju, je li iz crkveno blagoslovljene veze ili iz zavodničke veze plaćene novcem, iz svete i posvećene ljubavi ili iz zločinačkog nasilja, je li od zdravih roditelja ili od roditelja opterećenih teškim nasljednim bolestima. A što je Bog stvorio duše i djeci potekloj iz ovakvih nečasnih veza, ne može se optužiti Boga kao što mu se ne mogu predbaciti ni neke manjkavosti, koje dopušta u prirodi ili kada ne omete, da revolverska kugla pogodi srce nedužnom čeljadetu.«

Ubijanje ploda u majčinoj utrobi jest i ostaje uvijek zločin počinjen na nevinom biću, uz to još na nemoćnom biću i bez obrane. Strašan je to i gadan zločin; grijeh koji u nebo vapije, koga Crkva kazni izopćenjem iz svoje vjerske zajednice. Žalosno je, da se ta rak-rana širi u sve slojeve našeg naroda i da narod po malo gubi osjećaj krivnje.

Samo se po sebi razumije, da se jednako tako mora zabaciti kao očiti zločin i k r a n i o t o m i j a, kad se djetetu rasiječe glava i ako nije istim crkvenim kaznama obilježena kao i ubojstvo začetog ploda. U kraniotomiji prošupi se ili rascijepa glava djeteta u majčinoj utrobi, da se na taj način uzmogne dijete izvaditi iz majčine utrobe i spasi majku, koja bi inače zastalno umrla kod porođaja. Ovaj postupak nije opravdan, pravi je zločin, jer se ne smije nijednog čovjeka direktno ubiti, da bi se tim ubojstvom spasio tuđi život. Stoga se ne smije ni sasjeći dijete, da bi se tim spasilo majčin život. Svatko ima pravo na svoj život.

ZAPRIJEČIVANJE ZAČEĆA

Mi katolici odbacujemo s t e r i l i z a c i j u. Nije nikakva kazna, ako se izvade organi, koji stvaraju oplodne stanice, jer ostaje i dalje sposobnost za spolno općenje. Kad bi se steriliziralo koga velikaša, zadnjega od svoga roda, tako da bi s njim završio niz potomaka, mogli bi još govoriti o nekakvoj kazni. Ali većina sterilizovanih dobivaju ovakvom operacijom punu slobodu, da se bez ikakve pogibelji mogu iživiti, jer se ne trebaju bojati nikakovih posljedica. Sterilizacija je dopuštena jedino iz zdravstvenih razloga, to jest samo onda, ako bi se s njom moglo spasiti život i zdrav-

lje tijela. Ali nije nikako dopuštena radi nekog općeg dobra. Crkva je svečano izjavila, da nema nikakvih razloga iz područja općeg dobra, koji bi opravdavali sterilizacijski zahvat u osobnu slobodu i tjelesnu cjelovitost pojedinca čovjeka. A tim je i za nas katolike riješeno ovo pitanje, jer se radi o crkvenoj odluci u pitanju vjere i ćudoređa i jer mi gledamo uvijek načelno na stvar. Crkva je autentična tumačiteljica naravskog prava te nam je potpuno razjasnila i ovu stvar.

Da bi se mogla dopustiti sterilizacija proti ličnih i prirodnih prava, trebalo bi dokazati, da je bezuslovno potrebna; treba najprije dokazati, da se opće dobro ne može baš ničim drugim, ni na nikoji drugi način, spasiti osim sterilizacijom. A eto toga nijesu još danas dokazali ni eugeničari, ni rasistički biolozi, ni političari, koji se inače riječju i perom zalažu za uvađanje sterilizacije. Istina je, da su svi ovi pokušali, da obrane svoje stanovište i da utvrde, da će sterilizacija biti korisna općenitom blagostanju i dobru. Ali ovaj razlog nije dovoljan, da netko drugi može okrnjiti i povrijediti tuđe neporecivo i neotuđivo pravo na život i sve temeljne životne organe. I rat, u kom se izvrgava pogibelji život i zdravlje velikog dijela naroda, jest samo tada dopušten, ako se dokaže, da nema ni jednog drugog sredstva za obranu domovine. Međutim je poznato, da ima još i drugih sredstava, kojima se može zapriječiti rađanje bolesnih potomaka, te da su ta sredstva ćudoredno ispravna i dopuštena, na pr. da se nasljedno bolesni ljudi odijele kao i drugi bolesnici u posebna zatočišta (asil). Nema nikakvih uvjerljivih razloga, koji bi u savjesti dopuštali bilo svojevoljnu bilo prisilnu sterilizaciju. Pokretu za sterilizacijom manjka nutarnje opravdanje, da bi je mogli smatrati po-

trebnom i jedinom mjerom opreza. Ostanimo kod prispodobe organizma i društvene zajednice: pojedini se član zajednice može jedino u slučaju bolesti isključiti ili ga se može učiniti neupotrebivim, ako se ne može drugojačije spasiti zdravlje čitave zajednice. Međutim se u području duhovno-ćudoredne zajednice, kao što su narod ili ljudski rod, smatra bolešću jedino i samo ćudoredna krivnja, koja je opasna za opće dobro. Tjelesne bolesti, nasljedna bolesna opterećenja i slične pojave, i ako u njima leži prilično jaka klica ćudoredne zablude, nikako ne opravdavaju nasilni zahvat u ljudsko tijelo kao što je to kod sterilizacije. Puko mjerilo opreza ne daje pravne podloge za povredu tjelesne cjelovitosti. Bogom i prirodom zajamčeno pravo pojedine ličnosti protiv prohtjeva zajednice jest razlog, zašto otklanjamo sterilizaciju iz »eugeničkih« razloga.

Kad se zgrada kršćanskog ćudoređa počne jednom rušiti, tko će zaustaviti? Nužnim razvojem preći će se od zahtjeva za sterilizacijom na zahtjev, da se zakonski dozvoli pobačaj i da se, opet iz tobožnjih zdravstvenih razloga, dopusti ubijanje začetog ploda. To se je doista dogodilo zakonom od 26. srpnja 1935. (u Njemačkoj). Po spomenutom zakonu dopušten je pobačaj iz eugeničkih razloga u ovim slučajevima: ako majka ima nasljednu bolest utvrđenu po službenom liječniku; ako sama majka želi i izričito pristane, da joj se izvrši pobačaj; ako začetak još nije živ te sama operacija nije nimalo opasna za majčino zdravlje i život. Na ovaj se način došlo na strmu stazu i do mjera, koje mi katolici nazivamo ubojstvom.

Nema sumnje, da država ima pravo voditi brigu, da joj podanici budu zdravi. Ali je pravo obitelji, da ima djece, daleko jače nego je pravo države,

da ima zdrave građane. Preče je pravo obitelji nego države. Zbog toga je naša dužnost, da branimo i tražimo prednost obiteljskih zahtjeva pred zahtjevima države.

U vezi s ovim katolici ne daju nikako punu slobodu besavjesnom umnožavanju nasljedno bolesnih i nesposobnih članova ljudskog roda. Sv. Otac izričito kaže, da ovake bolesne članove ljudskog društva treba odvraćati od braka a time i od rađanja djece. A da poslušaju savjet, mogu se upotrijebiti druga sredstva. Je li nasljedno opterećeni duševno zdrav, na pr. ako je nasljedno slijep ili gluh, mora se izgraditi njegov osjećaj odgovornosti i dužnosti prema budućem pokoljenju pedagoškim i dušobrižničkim uplivom. Za zaostale ljude najbolje je sredstvo, da ih se spremi u zavode, i tim će ih se iskopčati iz običnog života i iz težnje za porodom.

SMRT NA ULICI

Moderna prometna sredstva, osobito automobil i motorna kola, zahtijevaju danas radi načina upotrebe i s obzirom na tjelesnu i životnu opasnost pojačano promatranje s vjersko-moralnog stanovišta. Ta dva prometna sredstva kao da bi se htjela takmiti s ratom, tko će više života oduzeti.

Brojke govore! Po izvještajima trgovačke komore u Sjevernim Američkim Državama ubijeno je tamo od 1. siječnja 1919. do 31. prosinca 1926. god. ništa manje nego 136.000 ljudi u automobilskim nesrećama. Ako to usporedimo s ratom, onda je broj poginulih Amerikanaca u svjetskom ratu manji, jer iznosi samo 120.000 ljudi. Međutim, iz dana u dan raste broj nesreća i ljudskih žrtava. God. 1924. izbrojeno je u S. A. D. 450.000 ranjenih kod automobilskih nesreća. Godine 1926. popeo

se broj na 700.000; od 1933. bilo je 30.000 mrtvih (među njima 4.900 djece ispod 15 godina) i 850.000 ranjenih (od toga 180.000 djece ispod 15 godina). U prvim mjesecima god. 1934. popeo se broj već na 28.400 mrtvih i 74.000 ranjenih, a to znači prema prijašnjoj godini, da je broj unesrećenika za 16% porastao, dok je broj auta radi gospodarske krize pao. Evo još jedne značajne uporedbe: u zadnjih 15 god. poginulo je u S. A. D. 325.000 ljudi zbog prometne nesreće, dok su svi ratovi Sjeveroameričkih država kroz zadnjih 150 god. njihova opstanka jedva dosegli po žrtvama taj broj. S punim je pravom izdavač nekog američkog časopisa upozorio, da ukupni broj poginulih američkih građana zbog njemačkih podmornica u svjetskom ratu — što su S. A. D. uzele kao vanjski povod navještenju rata — nije niti tako velik kao broj automobilskih žrtava u dva lijepa ljetna dana.

Ali je i u Evropi broj automobilskih nesreća neugodno porastao! U engleskom su Donjem domu utvrdili god. 1930., da u Engleskoj dnevno pogine prosječno 20 osoba a 500 ih bude ranjeno; u godini dana prosječno pogine 7.000 ljudi i bude ih 180.000 ranjeno. Engleski su dnevni listovi god. 1934. javili, da se je broj već u prvoj polovici godine popeo na 3.224 mrtvih i 101.624 ranjenih; a u zadnjih 8 godina bilo je svega 54.138 mrtvih i 1,522.704 ranjenih. To znači, da je u to vrijeme tri puta više ljudi poginulo nego što su ih Englezi izgubili u bojevima na Somi god. 1916. — U Beču, gdje je razmjerno manji automobilski promet, nabrojilo se 1932. god. 57 mrtvih i 500 ranjenih. Ako se usporedi broj žrtava s brojem automobila i motora, onda otpada prosječno na svaki osmi auto i na svaki jedanaesti motor po jedna krvava nesreća. Mjesto da donesemo statistiku, kako je u Berlinu, priopćujemo samo poziv jedne od najvećih tamoš-

njih novina početkom listopada god. 1934.: »Broj se dnevnih žrtava ne ograničuje samo na pojedine slučajeve nego ih ima bezbroj. Glavni grad države bit će doskora najpogibelniji grad na svijetu.«

Nikoga ne će začuditi ovi strahoviti brojevi, kad čuje, kako je tehnički nemoguće naglo zaustaviti vozilo u brzoj vožnji. Evo i o tome nekoliko podataka. Kad auto vozi brzinom od 100 km na sat, što danas nije rijedak slučaj, treba mu još 56 m kretnje, da se može zaustaviti. A to znači, ako vozač naglo opazi zapreku i odmah zaustavi svom snagom svoj motor, mogu se kola istom iza 56 m umiriti.Kod manje dobrih ali još povjerljivih kočnica zaustavljaju se kola na 100 m. Ako se vozi običnom brzinom od 35 km na sat potrebno je, da se kola zaustave, kod najboljih kočnica, još 6.5 m kretnje a kod nešto slabijih 12 m. Zar ne će svatko, tko sve ovo zna, držati ovakve strojeve opasnim na ulicama za opći promet? Pa i onda, ako netko ništa ne zna o onoj strašnoj statistici iz koje smo uzeli ovo nekoliko primjera? Spomenute brojke za kočenje vrijede samo za lijepo vrijeme i za dobre ceste. A što istom ako nema ovih uvjeta i ako je cesta vlažna!? S druge se strane događaju bezbrojne žrtve radi naglog kočenja i radi sklizanja kola na mokroj cesti. U ovakvim slučajevima nastradaju pješaci u velikom broju a nijesu ni najmanje krivi.

Treba mnogo savjesti i obzira. Voziti kroz mjesta protupropisnom vožnjom ili ludo juriti cestama, kuda idu pješaci, ili ne držati propisani smjer vožnje kod zaokreta, veliki je udarac na sigurnost tuđih života te nije ni s ćudorednog stanovišta nikako svejedno. Skoro dnevne tužbe svih novina na bezobzirnu vožnju automobila i motora, često puta i pod vodstvom pukih neznalica u vožnji, kojima padaju kao žrtve toliki ljudi, trebale bi prisiliti

državnu vlast, da nastupi strogim kaznama. Osobito bi primjerno teška kazna morala biti za onog divljaka, koji iza nesreće nastoji pobjeći ne brineći se za svoju žrtvu.

Spomenuli smo neke dužnosti za očuvanje našeg tijela, koje nam postavlja peta zapovijed.

U slijedećem razlaganju istaknut ćemo dostojanstvo našeg tijela, kako ga opisuje šesta zapovijed Božja.

KRŠĆANSKA NAUKA O SPOLNOM ŽIVOTU

Božja vlast nad ljudskim tijelom ne brani samo zahvat u život i cjelovitost tijela nego uređuje božanskim propisom i svako drugo upotrebljavanje tijela, osobito upotrebu tijela kod zadovoljenja nagona. U ovom je području osobito šesta zapovijed štit i obrana tijela. Naročito su zaštićeni dijelovi tijela i nagoni, koji posebno služe razmnožavanju ljudskog roda.

STID

Već je i veliki sv. Toma iz Akvina naučavao, da je upotreba životnih ljudskih snaga usmjerena prama zajedničkom dobru. Stvoritelj je izvjesne dijelove tijela obavio stidom i stidljivošću ih odvojio od drugih, da pokaže, da ti dijelovi tijela nijesu predani na milost i nemilost pojedincu. Stid je odbijanje tuđe navale i obrana intimnog i ličnog života protiv indiskrecije; usko je povezan s onim, što je zadnje i najdublje u ljudskom bitku. Stid je prirođen spolnom životu; po spolnom životu se ulazi u najnutarnije područje ličnosti. Pravi stid potječe iz poštovanja pred svetošću stvari, koju krije. Sveti strah, da se ne bi sveto bacilo pred pse i svinje, jest stid. Krivi se stid stidi spolnog života držeći ga prostim, nečasnim i grešnim. Što pravi stid krije iz poštovanja prama svetosti, krivi stid krije i pokriva isto to kao nešto zlo i nečasno.

Stid je vrlo duboko ukorjenjen u našoj svijesti o razrožnosti između duše i tijela; ova je razrožnost na području spolnog života postala po istočnom grijehu baština svih ljudi. Stidljivost nije neka nezdrava pretjeranost nego oprez. Tko zabacuje iz bilo kojeg razloga stid, taj će brzo doživjeti ćudoredni brodolom. Prazna je to fraza, kad se govori, da će golotinja otvrdnuti čovjeka i umiriti nabujale strasti; uviđavni i ozbiljni ljudi već su davno prozreli ovakve i slične laži. Tko zabacuje stid, čini veliko nasilje ljudskoj naravi, jer čovjeku vrijedi stidljivost više nego najbolji odgojitelj. Poput fizičke snage javlja se stid i radi u čovjeku, da stjera spolni nagon u granice, koje mu je odredio Stvoritelj. U stidljivosti se pokazuje jakost duhovne naravi, onog nečeg boljeg u nama, što se bori proti puti i njezinih zahtjeva. Stid se ne stiče navikom, kako nas žele uvjeriti propovijednici golotinje, nego je to prirođena pomoćna snaga naravi, prirođeno strahopočitanje pred tijelom t. j. pred vrelima života u ljudskom tijelu.

Što se cijeni i poštuje, nikome se ne izlaže. Odbijamo od sebe kult golotinje; svi pošteni i vrijedni ljudi i poznavaoci uvijek su zabacivali golotinju. Ciceron reče: »Sramota je pokazivati se gol«. (Tusc. 4, 33). Sueton piše: »Pristaneš li na bestidnost, onda si pristao na svaki zločin«.

Moderno se isticanje golotinje, bilo pod plaštem »plemenite prirodnosti« ili »čistoće rase«, ne obazire na katoličku nauku o istočnom grijehu. Ta je nauka vrlo važna u procijenjivanju vrijednosti tijela. Istočni je grijeh zadro baš u spolno područje. Dnevno nam iskustvo potvrđuje, da je strahovita obmana i varka, kad Manes kaže: »Mladi se ljudi moraju osposobiti, da mogu veselo gledati na plemenitu i živu golotinju a da im se ne probudi pohota«. (Die sexuelle Not unserer Jugend, str. 46).

Kod gledanja golog tijela osobe drugog spola buni se i budi nagon; tu ne koristi savjet, da se nago tijelo ima gledati pod prizmom ljepote a ne nasilno i požudno. Tko takva šta tvrdi, boji se istine. Socijalista Ernest Fischer, prijašnji vođa omladine i obožavatelj golotinje, pisao je kasnije poučen gorkim iskustvom: »Ljepota golih mladih tjelesa u vodi i na suncu, sjaj kože i blizina tijela ne mogu biti bez utjecaja na strast; mogućnost seksualnog udovoljenja budi pohotu«. (Krise der Jugend, str. 41). Kult golotinje dovodi do rušenja svih ćudorednih ograda; i stoga razloga ga Crkva zabacuje. Njezin je postupak u ovom području utvrđen iskustvom kroz stotine i stotine godina. Crkva je najstarija i najiskusnija odgojiteljica čovječanstva, nakon što je sam Gospodin obukao naše praroditelje u životinjske kože prigodom protjerivanja iz zemaljskog raja.

MODA

Isto vrijedi i o »pokrivenoj« golotinji, koja se često skriva u ženskoj modi te kod odjeće upadno ističe neke dijelove tijela ili ih s izvjesnom namjerom i otkriva. Ovakvo namjerno isticanje tijela nije nimalo bezazleno nego vuče porijetlo iz bestidnog poganskog shvaćanja života u namjeri, da probudi spolnu sjetilnost kod muškarca. Može se posve mirno ustvrditi, da moda oduzima ženi njezinu ličnost. U tom je pogledu usko uz tijelo pripijena haljina daleko gora i odvratnija nego kratki rukavi i duboki izrez oko vrata. Ne može se sve mjeriti po jednoj mjeri pa zato neobično mnogo ovisi o tome, kako duša žene govori držanjem i kretnjama tijela. Kod nas nije pitanje pristojnosti ili nepristojnosti u odijevanju nikako zastarjelo ni nesavremeno. Odijevanje mora služiti

oduhovljenju osobe a ne širenju sjetilnosti. Svaka žena neka bude svijesna, da njezina odjeća javno očituje raskalašenost ili odličnu jednostavnost.

Palo je oštrih riječi na prevladalu žensku modu u zadnjim godinama. Nema dvojbe, da se kod odijevanja računa na lagodnost i prištedu vremena. Dr. J. W. Samson piše: »Mali i dobro pristali šešir, kratki kaput — međutim je opet postao dulji — jednim zamahom češlja uređena kosa (što, nažalost, dovađa i do nezgodnih pojava kao češljanje kod stola u gostionama) služe ovom zahtjevu. Ali većinu se današnje mode mora pripisati erotskim i seksualnim porivima; zbog toga moda oblačeći tijelo zapravo ga otkriva. Ideal modne ljepote usko je povezan s promjenljivim spolnim prohtjevima muškarca. Glupi muškarac nameće ženi svoju volju; žena se toj zapovijedi tim draže podvrgava što drži, da sluša samu sebe. Moda ne štiti nego nuđa, manje brani, više snubi i želi erotski osvojiti. Udovoljuje u punoj mjeri muškaračkim željama, koje počivaju i miruju u ženskoj podsvijesti. Nema sumnje, da nastojanja sadašnje mode za pomlađivanjem i ciljevi ženskog ideala ljepote imaju svoje korjenje u rodoskornom i homoseksualnom sklopu nagona«. (Die Frauenmode der Gegenwart, medicinsko-psihološka radnja, Berlin, 1927, str. 11).

Ovu strahovitu osudu današnje ženske mode ne moramo baš u svakoj točki odobriti; ipak nam očito dokazuje, kako bi se moda mogla shvatiti i kako se doista shvaća: udarac je to na samu žensku čast. Eto žive opomene našim katoličkim ženama, da ne primaju lako svaku modnu novost i da joj ne prave svojim odijevanjem reklamu. Opomena i glas sv. Crkve nije samo prazna riječ nego proistječe iz otvorenog i nepomućenog pogleda u svijet.

Ipak je potrebito, da žena računa kod svog odijevanja na ljepotu i izmjenu. Radovati se lijepom novom odijelu nije taština nego pravedno udovoljenje osjećaju ljepote. Ne može se nikome predbaciti, ako se drži mode u granicama, koje postavlja zdravi ukus i ćudorednost. I nimalo nije potrebno zabacivati izvjesnu modu zato, jer je nova i jer pokazuje sasvim novi stil u odijevanju.

Društveni će položaj nametnuti katoličkim ženama neke obaveze i dužnosti, kojima će se moći oteti jedino krivo shvaćenom čednošću i jednostavnošću. Ako je supruga n. pr. kojeg višeg činovnika ili industrijalca, morat će katkada nastupiti kao odlična »svjetska dama« u svečanoj večernjoj opravi kao ljubezna, i čašćena kućanica na priredbi, kao što je u tom odlični put pokazala znamenita žena našeg vremena, pobožnog i svetačkog života, liječnica i supruga dr. Hildegarda Burjan, osnovateljica velikog i korisnog društva »Caritas socialis«.

ZAJEDNIČKO KUPANJE

S kultom golotinje usko je povezano, kao brat i sestra, zajedničko kupanje muških i ženskih, osobito mladeži, i pri tom izlaganje djelomično i škrto pokrivenog tijela. Pitanje, je li zajedničko kupanje u tkzv. obiteljskim, u slobodnim i na obalnim kupalištima, dopušteno, još zanima mnoge, i to ne samo katolike.

Ponajprije valja svratiti pozornost na riječi, koje su crkveni poglavari upravili svojim vjernicima god. 1925.: »U kupalištima na obalama rijeka, jezera ili mora traži se odvojeno kupanje muških od ženskih, odvojene svlačione, koje moraju podići mjesne vlasti i pri tom neka traže pristojnu kupališnu odjeću. Isto se mora zahtijevati kod sunčanih kupelji, bilo za odrasle bilo za djecu«. I austrijski su biskupi doslovce usvojili ovu naredbu njemačkih biskupa u svojoj poslanici god. 1926. (Katol. biskupi u našoj domovini donijeli su za kupališna mjesta slične odredbe u svojoj poslanici god. 1936. i 1937.).

Najprije treba primjetiti, da je posve neukusno i neistinito, kad se napada na crkv. poglavare kao da svojim naredbama uopće zabranjuju kupanje u javnim kupalištima. Crkva nije nikad nastupila proti kupanju; imamo dokaza, da je Crkva preporučivala kupanje. Ako se nekoji neobični Božji ugodnici — u koliko se uopće može vjerovati njihovim životopisima — nijesu nikada ili rijetko u životu kupali, ta pojava ne može ograničiti službenog stava Crkve. Profesor katol. morala dr. Mausbach piše ovo o mišljenje Crkve o kupanju: »Čitamo, da je već sveti evanđelist Ivan posjećivao u Efezu javnu kupelj i tamo se slučajno sreo sa krivovjernikom Cerintom. Znamo, da je u staroj Crkvi kupanje bilo samo po sebi dopušteno. Sam pretjerano strogi Tertulijan (crkv. pisac) primjećuje, da kršćani polaze s ostalim građanima na tržnicu, trgovačke radnje i kupke. U kasnije carsko doba postala su javna kupališta mjesta obijesti, zabave i nećudoređa zbog zajedničkog kupanja ženskih i muških. Ali je i kod Rimljana, izvješćuje pisac Kvintilijan, izgubila žena svoj dobar glas, ako se je kupala zajednički s muškarcima. Zbog ovih pojava dizali su crkv. oci sve češće svoj glas proti ovakvog nereda i zla. Sv. Ambrozije smatra, da se ženski svijet ne bi smio kupati zajedno ni s odraslijom djecom. Crkveni zakoni i sabori brane svim kršćanima pohađati zajednička kupališta, te kod tih zabrana primjećuju; da i sami pogani gledaju u takvom običaju »najtežu povredu ćudoređa«. Zakonik cara Justinijana daje pravo suprugu, da

otpusti svoju ženu, ako pohađa ovakva zajednička kupališta. I ako su neki sv. oci, gledajući na one nepodopštine kod zajedničkog kupanja, zauzeli načelno stanovište proti kupanja, sama Crkva nije nikad, unatoč najgorih pojava kod kupanja, zabacivala samo kupanje. Domala su sami pape obnovili ili sagradili u Rimu kupališta. Kasniji srednji vijek obnovio je običaj privatnog i javnog kupanja kao zahtjev opće pučke kulture. Pripravljanje kupelji za siromahe smatralo se zaslužnim djelom ljubavi, za tu se ustanovu brinulo samom oporukom kao i za sv. mise (kupke za dušu). Od toga su se vremena sačuvali ti čestiti kršćanski običaji u nekim katol. krajevima još dandanas (Tirol).

Nema sumnje, da se kupanje u kasnijem srednjem vijeku izrodilo u nećudorednost baš zbog zajedničkog kupanja muškaraca i žena. Radi toga se pojavljuju javne zabrane sa strane duhovnih i svjetovnih vlasti; s vremenom je i nestalo pučkih kupališta, osobito iz gospodarskih razloga.

Nakon što smo promotrili ovaj razvoj slijedi ovo: Pravi prijatelj javnog kupanja ne može ni danas ništa pametnijeg uraditi nego da onu naravsku težnju za vodom, zrakom i svijetlom, kako se prirodno i neodoljivo javlja u našem narodu, usmjeri stazom kršćanskih ćudorednih običaja. U protivnom bi se slučaju javno kupanje izrodilo i prešlo granice ćudoređa, a to bi nužno izazvalo borbu i otpor.

Tko malo dublje promotri stvar ne čudi se, da Crkva nije ni u vremenima najgorih pojava kod kupanja zabranila samo kupanje. Crkva je, ako se može tako reći, dogmatski zapriječena da izda takvu zabranu; ona ne može zabraniti prirodno kupanje, jer je svijesna, da je iz kupanja proteklo i sveto krštenje, nadnaravna kupelj za dušu. Sam je

Spasitelj ušao u Jordan, da bi dragocjeni elemenat vode učinio zgodnom prilikom i mističkim nosiocem milosti. Na taj način predaje nadnaravska ustanova naravskoj kupki neprispodobivo dostojanstvo, dok je protunaravska upotreba vode uvijek obeščastila vodu ili potisnula u pozadinu njezinu vrijednost.« (Sittlichkeit und Badewesen, Köln, 1930, str. 9).

Mi smo se, na žalost silom prilika, već privikli na mnogo šta i čini nam se kao da ne trebamo više prigovarati nekim pojavama, koje smo prije osuđivali. U glavnom su ostala još sva ona zla što su prije bila kod zajedničkog kupanja muškog i ženskog svijeta.

Po tumačenju njemačkih biskupa vrijede njihove naredbe za javno i zajedničko kupanje na rijekama, jezerima, moru i kod sunčanih kupelji. Zašto su crkveni poglavari obratili svoju pozornost baš na javna kupališta, treba tražiti uzrok u toj okolnosti, što na javna kupališta mogu doći i oni koji se ne kupaju, prolaznici, šetači i ostali svijet te biti svjedoci tolikih nezgodnih i sablažnjivih prizora. Stranci iz Holandije upravili su pismeni prosvjed na neka općinska poglavarstva, koja upravljaju javnim kupalištima na Rajni, da naprave red.

Potrebno je primjetiti i ovo. Današnja tkzv. obiteljska kupališta nose to ime posve bespravno. Ne samo da takvo kupalište ne pripada jednoj obitelji samo za njezinu upotrebu, niti stanovitim drugim obiteljima, nego danas može u takvo kupalište ući svaki pojedinac, ako plati potrebnu ulazninu. Kad bi kupalište upotrebljavale samo pojedine obitelji, onda bi mogao otpasti veći dio prigovora, koji se dižu proti zajedničkog kupanja muškog i ženskog svijeta.

Treba reći jednom jasno i otvoreno, da pokret za zajedničkim kupanjem, osobito kod mlađeg svijeta, nije proistekao iz ljubavi prama vodi, zraku

i suncu, nego iz sjetilnosti, uopće iz lakoumnosti u spolnim stvarima. Pravi je smisao zdravog kupanja najviše pokvaren, što se je kod kupanja uvela spolna sloboda i sjetilnost. U zdravu težnju za vodom, zrakom i suncem uvukla se erotika ili čak i seksus. Ta se pojava jasno primjećuje ondje, gdje su vlasti ukinule zajednička kupališta i uveli odijeljene prostorije za muške i za ženske, a kupači i kupačice namjerno krše te uredbe. Ovakve pojave bacaju nezgodno svijetlo na tobožnje »čisto i stvarno oduševljenje za sunce, vodu, zrak i kretanje«.

Nekako je manje zlo zajednički boravak u vodi, jer svježina hladne vode zaustavlja i blaži tjelesnu pohotu tako, da se samo kod ljudi sa nepravilno razvijenim nagonom mogu pojaviti smetnje — pretpostavivši dakako, da se i kod samog boravka u vodi namjerno ne traži uzbuđenje i podraženje pohote. Daleko je gore i opasnije, ako parovi leže na kupalištu i obali, da se zrače i sunčaju uz onu bijednu kupališnu odjeću. Ovdje se opet mora naglasiti, što smo već jednom rekli, da golotinja ne ubija podražaj kod prirodno razvijenog bića. Zgodno kaže profesor Mausbach: »Zdravi snažni muškarci i žene ne će nikada hiniti onu potpunu neosjetljivost prama spolu niti će je smatrati prirodnom plemenštinom; to bi mogle učiniti samo bolesne, neplodne i dvospolne osobe.« (Citir. djelo, str. 29). Stoga je pohvalno i velika je korist za javnu ćudorednost, da je policijska vlast u mnogim kupališnim mjestima kaznama zabranila hodanje i boravak u kupališnim odijelima po hotelima i gostionama ili na obalnom putu i perivojima. (U banskoj i dalmatinskoj Hrvatskoj je Zajednica Upravnih općina izdala načelnicima takvu odredbu u srpnju 1939. god.). Nema smisla zatvoriti oči pred ćudorednim pogibeljima, što ih donosi neobuzdani kupališni život, a što dovoljno pokazuju tako česti

ćudoredni prekršaji za vrijeme kupališne sezone. Nije ih moguće odstraniti niti jednim uređenim nadzorom kod tolikog svijeta u kupališnim mjestima. Mnogi sumnjičavo kimaju glavom, ako se ozbiljno predlaže, da se barem ležanje za zračne i sunčane kupelji odvoje za oba spola. Na taj bi se način svakako uklonilo mnogo zla a posjet na muškoj i ženskoj strani bi pokazao, da li je oduševljenje za zrak i sunce bilo istinito ili lažno.

Osobito se često čuje iz usta žena i djevojaka, da ne vide u zajedničkom kupanju ništa zla; tobože da nijesu još ništa primjetili, što bi se moglo prigovoriti ili pokuditi, jer se do sada ni njima nije ništa neugodna dogodilo, pa se čude, čemu tolika vika i hajka. Vjerujemo, da iskreno govore, kad ovo kažu i da je njihova tvrdnja za početak istinita. Iskustvo nam, najme, pokazuje, da je kod normalne djevojke spolni nagon zbog odgoja i dobre okoline djevojčine porinut u pozadinu i teže se budi nego je to običaj kod muškarca. Ali je stalno i to, da se je spolni nagon kod mnogih mladih djevojaka prerano uzbudio baš zbog slobodnog druženja na kupalištima s muškim svijetom te duboko potresao i uznemirio žensku dušu. U ostalom javno je poznato, da se pogled na kupačice i kupače ne zaustavlja na licu već se spušta na one dijelove tijela, koji bi morali biti po volji Stvoriteljevoj sakriti i neizloženi.

Nadalje je zadaća žene, koju joj je sam Bog dao, da baš svojim ženstvom i materinstvom ublažuje mušku pohotu i da mu pomogne spasiti se iz ropstva nagona. Izlaganje ženskog tijela prouzrokuje protivno djelovanje. Tanji kraj kod sve ove nečasne igre ipak konačno izvuče žena. Koliko je kupališnih »poznanstva« postalo početak ženske nesreće. Zajedničko je kupanje u najmanju ruku najnezgodnije tržište za brak, jer su takva po-

znanstva prolazna i izgrađena na časovitom uzbuđenju.

Čovjek bi gotovo poželio, da kupališni šport postane još prostiji, jer bi možda rodio dobrom posljedicom. Što bi bio nećudoredniji, više bi se pristojni ljudi odbijali od takvih kupališta te bi zajedničko kupanje postalo nesavremeno i određeno za pokvareni svijet. Ovakvi se glasovi čuju ovdje ondje. Samo neka budu sve češći! Zajednička bi kupališta izgubila svoju privlačivost; došla bi na zao glas te bi ih s vremenom nestalo. Neobično mnogo ovisi o primjeru dobrih ljudi, osobito o katolicima, koji bi u punom smislu riječi morali smatrati nečasnim i ispod svoga dostojanstva posjećivati kupališta, gdje ne vlada red i pristojnost.

PREDAJA

Nerado slušaju moderni apostoli slobode svih vrsta, da je i čovječje tijelo podvrgnuto zajedno sa svojim spolnim nagonom pod Božji zakon i da se Božjim odredbama mora pokoravati. Spolna predaja tijela sasvim je usko povezana uz posve određene ćudoredne preduvjete. Taj ćudoredni preduvjet, postavljen i određen od Boga, jest valjano sklopljena ženidba (brak). Proti tog zahtjeva diže se krik krvi i puti: »Svaki čovjek ima pravo da olakša svoju spolnu napetost i nitko mu ne može ovo pravo oteti te mu svojim prividnim moralom oštetiti dušu u onom važnom životvornom času, koji je u ženidbi i izvan ženidbe jednak.« (Scheffler Karl, Der neue Mensch, Leipzig 1932.). Ovo je glas ćudoredne prostote naših dana, kojoj robuju dandanas u životu čitave vojske ljudi, pogotovu ako se još uzmu u obzir toliki zločini i prekršaji počinjeni u granicama ženidbe.

Neosporno je i jedino ispravno, da samo valjana ženidba opravdava spolno sjedinjenje muža i žene. Samo se u takvoj ženidbi može pravno dati i uzeti tijelo, da se izvrši onaj čin, koji je sposoban, da omogući novi život. Kod mnogih je svijest, da nije dopušteno spolno općiti izvan ženidbe, već potamnila. Mnogi su ljudi rado poslušali zamamnu pjesmu glasnika krive slobode. Današnja omladina, pa i ona iz katoličkih obitelji, ne će da shvati, da je jedino i beziznimno ženidba ona ustanova, u kojoj je bračni život dopušten. Smatra se posve prirodnim i hvali se kao znak prave »ljubavi« i da se »vole«, ako se muško i žensko već prije ženidbe upuštaju u nedopuštene odnošaje.

Zabrana izvanbračnog putenog općenja vrijedi jednako za muža kao i za ženu. Crkva je uvijek najodlučnije zabacivala sistem dvostrukog morala i ako su već i široki krugovi građanstva zahvaćeni bolesnim rasuđivanjem, da se u ovim stvarima drugojačijom mjerom mora mjeriti ženama a drugojačijom muškarcima. Po nauci su sv. Crkve žena i muž razumna bića i jednako podvrgnuta istom ćudorednom zakonu i odredbama Božjim.

OPASNA IGRA

Prama crkvenoj nauci zabacuje katol. ćudoređe svaku lakoumnu igru s tijelom i njegovim nagonima — ono ljubakanje (flirtovanje) i namigivanje (koketiranje), što kod normalno razvijenih ljudi nužno dovađa do buđenja nagona. Od probuđenih nagona do udovoljenja često je samo jedan korak. A i oni, koji su vrlo slobodni a samo ne dopuštaju da dođe do zadnjega, poludjevice i polumomci, nijesu u ćudorednom pogledu viši od onih, koji potpunoma udovoljuju i zadnjem porivu svog nagona.

Ova igra s tuđim tijelom počinje najviše bezazlenim sitnicama i možda gotovo bi se reklo, djetinskim i nedužnim draganjem, ali se često svršava u rasplamsaloj požudi i s teškim grijehom. Opće je iskustvo, da se ne sustane kod prve slobodne igre — iza prve se reda druga već jača, pa ako se odmah ne zaustavi, poraste strast neobično silnom brzinom. Kad se, najme, uzbudi nagon — a kod normalnih se ljudi javlja domalo — razvija se sve dalje do potpunog udovoljenja te prisvoji sebi prava, koja mu daje samo zakonita ženidba. Zbog toga je potrebno, da se probuđeni nagon shvati kao opomena, da je dopuštena granica postignuta te da je svaki svijesni nastavak gaženje božanskih granica i prama tome grijeh. Čitavi će se razvitak prirodno pojačati i pospješiti, ako se slobodna igra kreće oko onih dijelova tijela, koja čine razliku između muškarca i žene. Ovakve se igre i kretnje pokreću iz tamnih dubina spolnog nagona, uzbuđuju i teže za punim zadovoljenjem. Takve su veze kod neoženjenih same po sebi obično uvijek grešne.

NJEŽNOSTI

U vezi s ovim razlaganjem rado se postavlja pitanje, gdje su granice nježnosti prije ženidbe? Što mogu mladi ljudi tražiti i dopustiti? To se pitanje usredotočuje u ovom: je li i u koliko je dopušteno ljubljenje među mladićem i djevojkom i među zaručnicima? Nastojat ćemo ova pitanja riješiti bez pretjerane strogosti a uvijek na osnovi katoličkih ćudorednih načela.

Prije svega je očito, da poljubac između dva mlada bića, mladića i djevojke, nije isto što i one nježnosti, koje jedni drugima iskazuju bliži rođaci kod sastanka i rastanka, djeca i roditelji kad se

ujutro i uvečer ljube, ili kad se u nekojim krajevima stari znanci i prijatelji ljube. Kad se ne bi kod ljubljenja momka i djevojke o ničem drugom radilo, tad se ne bi moglo, u glavnom, ništa primjetiti s moralne strane tom poljupcu. Obično su takvi poljubci u brzini i hitnji, pa nijesu sumnjivi.

Nadalje nije pitanje o ljubljenju ruke, nego je riječ o poljupcu u usta. Rukoljub u granicama uobičajene udvornosti ima uvijek samo neko vanjsko značenje i izriče izvjesno štovanje, dok poljubac u usta kazuje i znači mnogo više. Zato se ovdje raspravlja o poljubcu na zatvorena usta, jer poljubac s jezikom kod neoženjenih parova redovito prelazi uvijek granice pristojnosti i dopuštenog te oponaša ili nadomješta onaj čin, koji je isključivo dopušten u zakonitom braku. Poljubac uvjetuje sam po sebi uski doticaj i neposrednu blizinu tjelesa, i radi toga je poljubac jedna vrlo lična stvar, jer sadržaje u sebi izvjesno davanje svoje osobe a primanje tuđe. Uopće se mogu razložno poljubiti samo osobe, kojima su duše stupile u užu vezu, jer je poljubac izraz prilično uske duševne zajednice i odaje povezanost srdaca. Tako barem općenito sude zdravi i ozbiljni ljudi.

Iz toga slijedi, da se sebe omalovažuje — osobito je to teži slučaj kod ženskog svijeta —, kad je djevojka već kod prvog susreta spremna, nakon prvih deset zajedničkih koračaja, da se ljubi. Nepromišljeno i lakoumno vladanje u ovom smjeru, kako se, n. pr., može primjetiti i kod inače ozbiljnih ljudi, kad su već malo jače zavirili u dno čaše, ili kod igre »zaloga« gdje se »mora« ljubiti, ili iza posjećivanja plesne škole, znaju navući vrlo zle posljedice, koje ostaju često puta neugodne za čitav život. Možda su ovakvi časovi bili prvi početak gaženja djevojačke i ženske časti.

Usko držanje tijela i priljubljivanje jednog uz drugo, kako je to uvjet kod ljubljenja, ne može ostati kod normalno razvijenog bića dulje vremena bez upliva na spolni život. U svakoj je ljubavi sadržana čežnja za što užim sjedinjenjem s osobom, koju se voli. Duše se zaljubljenika žele sjediniti i ukloniti svaku udaljenost; to je tjelesni odraz duševne težnje. Spolna ljubav nastoji, da tu udaljenost u tolikoj mjeri ukloni, da se tjelesa mogu sjediniti. Na taj način izrazuje ljubljenje dvoje mladih ljudi želju za potpuim sjedinjenjem i za međusobnom vezom. A i tamo, gdje poljupci nijesu potekli iz spolnih poriva, obično će se uzbuniti i spolno područje radi velike blizine tijela; taj je slučaj to jači, što poljubac dulje traje i što su se tjelesa više priljubila jedno uz drugo. Javlja li se kod toga spolni nagon, znak je, da se valja suzdržati. Vrlo mudro i psihološki posve ispravno iznaša župnik dr. Metzger pismo nekog zaručnika svojoj zaručnici: »... a ja sam, u ostalom, odlučio, da budem suzdržljiviji kod iskazivanja nježnosti. Imam za to i razloga! Što sam bio strastveniji i nametljiviji prama tebi, to sam se više približavao k tebi i tvojemu tijelu, to sam žešće hlepio za onim što daje ženidba. Nijesam ti mogao reći, da su oni časovi, koji su Ti pokazivali moju najveću ljubav, bili za mene puni borbe. A taj se je boj nastavljao i kad nijesam bio više uz tebe.« Kad bi samo svi katolički mladići, koji imaju zaručnicu i ozbiljno se misle ženiti, bili tako pošteni pred sami sobom! Slično se izjavljuju i toliki drugi otvoreni i čestiti mladići. Dakako, da ovih izjava ne će u početku mnoge djevojke ispravno shvatiti, osobito ako je dobro odgojena i nije prerano postala spolno osjetljiva. Pa i zaručnica, kojoj je spomenuti mladić pisao navedene otvorene riječi, nije razumjela. Napisala je u svom dnevniku: »Moram kazati: kako

se može kod nježnosti misliti na borbu. Dakle: radi mene se suzdržaje! Smiješni li su ovi današnji mladići!«

ČUVAJ OČI

Da! Sam Krist Gospodin brani i same pohotne poglede i misli. »Tko vidi ženu i poželi je, učinio je preljub«. Ovakvi pogledi i želje, slobodno izazvani i svojevoljno podržavani, znače već obeščašćenje tijela druge osobe. Tuđa bića odrazuju u prvom redu sliku i priliku Božju a ne dražest i sposobnost za spolni život. Riječi su Gospodinove tvrde i — neprirodne za moderno čovječanstvo. Vele, da Krist postavlja nemoguće zahtjeve. I pri tom se upire prstom na Lutera, koji je, tobože, o sebi rekao, da ne može gledati ženu a da je ne poželi. Krist nije nikako u svojim riječima zanijekao, da se mogu dizati pohotne misli i želje u našoj duši, jer je duša ostala ranjena istočnim grijehom, nego je u navedenoj izjavi baš zapovijedio, da svladamo ovakve misli i želje i da ne dopustimo, da se ostvare mimo ćudorednog zakona, koji potječe od Boga. Nije istina, da Krist zabacuje opstanak prirodnog nagona i da ga nazivlje grešnim i odurnim. Gospodin je jedino postavio jasno izrečenu opomenu: nagonu se ne smije udovoljiti proti volje Božje.

Radi toga je Isus Krist morao zabraniti svojevoljne požudne misli i želje. A staro iskustvo dalo mu je pravo. Spolni nered počinje već s najmanjom i prividno nevinom nasladom, koja prati sve požudne misli. Ako se misao ne svlada i ne obuzda, naraste silnom brzinom, zavlada dušom i goni čovjeka neizdrživom dosljednošću do potpunog udovoljenja. Pogledi nijesu nikakve ćudoredne sitnice, jer zahvaćaju čitavu osobu i na taj je način mogu

obeščastiti. A svaka je osoba u očima Kristovim toliko sveta, da Gospodin ne dopušta obeščastiti ni pogledom i željom.

Zar onda ne smijemo pogledati ni jedne žene osim svoje? Zar nam nije dopušteno čuditi se i diviti se mladenačkoj i djevojačkoj draži te ljepoti zrele žene? Zar nam se uopće ne smiju sviđati druge žene? To bi bilo pretjerano. Krist Gospodin izričito govori o požudnom gledanju žene. Ljepotama i dražima, koje su u okviru stvorenog svijeta odsjev vječne ljepote Božje, možemo se uvijek diviti gdje bile da bile: i na čovjeku, bio muškarac ili žena. Ali tad se ženu i djevojku ne gleda drugčije nego što se gleda ljiljan u tuđem vrtu i dragi kamen u draguljarevom izlogu, gdje već natpis pokazuje, da ima svog vlasnika, kaže mudro omladinski pisac Klug. (Ein Jahrbuch der Seele, str. 112). — Razumije se samo po sebi, da ovo vrijedi i za ženski svijet prama muškarcima.

DJEVIČANSTVO

Ljudsko tijelo ima najveću svoju obranu i zaštitu jer ga Bog štiti i čuva, kako se lijepo razabire iz razumnog čudorednog poretka. Čudoredno držanje, koje zovemo krepost čistoće, čuva tijelo. Neoskvrnjeno tijelo bez kreposti čistoće nema vrijednosti; to vrijedi osobito za ženski svijet. Već je nekom zgodom na tu okolnost upozorio sv. Ciprijan, biskup u Kartagi. Jednu su posvećenu djevicu optužili zbog nećudorednosti, a ona je za svoju obranu izjavila: »Neka me se pregleda, jesam li oskvrnjena.« Svetac je na to odgovorio: »Ovakav izgovor ne može nikoga opravdati. Ruka i oko primalje ne pruža potpunu sigurnost. Ako je djevica pronađena neoskvrnjena u onom dijelu tijela, gdje

se je može oskvrnuti, može ipak zgriješiti s drugim dijelom tijela, koji se može osramotiti ali se ne može pretražiti.« Ovakve poludjevice, koje su muškarcu dale sve »osim onog jedinog«, slične su obijeljenim grobovima, pune truleža i raspadanja i ako mogu dokazati, da su tjelesno neoskvrnjene.

Djevičanstvo mora potjecati iz čvrste volje, koja se svijesno podvrgava božanskom zakonu i gospodari tjelesnim nagonima i pohotama iz ljubavi prama Bogu, priznavajući nad sobom vrhovnu vlast Božju. Zbog toga je djevičanstvo kod zdravih i normalnih ljudi znak stalne ćudoredne veličine. U tom je duhu Crkva shvatila vrijednost djevičanstva i branila ga kroz sve vjekove. Za kršćansku kulturu nikako ne vrijedi ono što Wexberg piše: »Djevičanstvo vrijedi samo u onim kulturama, gdje žena ima značaj robe.« A prosto je i uvredljivo, kad piše dalje: »Tjelesna je neoskvrnjenost kao onaj olovni pečat, kojim trgovačke kuće zapečaćuju svoju izloženu ili posuđenu robu, da se je može ogledati ali ne upotrijebiti.« Za njega je znak, da žena više vrijedi i da je ravnopravna muškarcu, kad u naše vrijeme pada vrijednost djevičanstva. (Wexberg: Einführung in die Psyhologie des Geschlechtslebens, 83.) I Sofija Lazarsfeld piše, da je kod muškaraca prevladalo mišljenje, da je tjelesna neoskvrnjenost najveće žensko dobro. (Wie die Frau den Mann erlebt, 24.) Dakako, kako smo vidjeli, nije tjelesna neoskvrnjenost jedina vrijednost nepovrijeđene žene — osnovica leži daleko dublje: u čistoj duši.

Nije ispravno ako se misli kao Feldegg (Geist u. Sitte im Geschlechtsleben, 24), da vrijednost djevičanstva leži u muškaračkoj raspojasanosti i u njegovoj umišljenosti, da može biti neograničeni gospodar u spolnom području. Freud, a s njim

škola psyhoanalitičara, izvađaju vrijednost djevičanstva iz okolnosti, što djevičanstvo važi kod primitivnih naroda kao »tabu«. Gdje primitivni čovjek gleda »tabu«, tamo prijeti opasnost. U našem pitanju leži opasnost u tome, što prva ljubavna veza muža i žene znači za ženu neku razočaranost i tjelesnu bol. A sve se to može, tvrdi Freud, izroditi u neprijateljstvo proti muškarca i primiti patološke oblike, koji se često očituju u smetnjama bračnog života. Radi toga se jednostavni čovjek boji oskvrnuti prije bračne veze svoju družicu. Taj se strah razvio razvojem kulture u osjećaj poštovanja. — Ovakva se tumačenja mogu roditi samo na tlu materijalizma i naturalizma, koji već unaprijed odbijaju, da vide u općem i velikom štovanju djevičanstva kod svih naroda glas Božji i svjedočanstvo vrhovnog zakonodavca za ćudoredni poredak.

Bertrand Russel (Ehe und Moral, eine Sexualethik, München 1930) kuša opravdati žensko djevičanstvo ovako: glavni su razlozi tjeskobne brige za žensku krepost ležali u strahu pred paklom i pred trudnošću. Ali dandanas nema više toga straha ni brige. Prvi je strah iščezao radi pomanjkanja vjere, da pakao opstoji, a drugi su strah otjerala sredstva za zapriječivanje trudnoće.« Dakako da je istina, da s vremenom nestaje djevičanstva kod naših žena, kad gube vjeru ili kad im se stane mutiti čistoća vjerskih načela. Ali najdublji razlog, zašto toliki živu čisto, nije strah pred paklom nego jer se dragovoljno pokoravaju volji Božjoj, jer ljube i štuju Boga. Mi priznajemo Božju vrhovnu vlast nad našim tijelom; znamo, da tijelo smijemo upotrijebiti samo po Božjoj volji, da moramo odbiti i ne smijemo udovoljiti tolikim željama mnogih nagona. A to naše shvaćanje djevičanstva ne pro-

izlazi iz srca ljudi, što nemaju u sebi dovoljno muške i ženske snage nego od ljudi, u čijim tjelesima vrije zdrava i plodna krv. Uvjereni smo, da stoji često krvave borbe i teških žrtava, kad se uopće ne može ženiti ili kad se mora dugo čekati na ženidbu. Ali mi se rado pokoravamo volji Božjoj, koja ima dobre namjere s nama, jer je to volja našeg nebeskog Oca.

Zbog toga naglasujemo još jednom, da su čistoća i djevičanstvo duhovne vrijednosti, koje ne ostaju samo na području tijela. Zbog toga nikako ne tamni sjaj ovih kreposti, kad se u nama javljaju i obavljaju bez naše volje neke stanovite tjelesne pojave uobičajene kod svakog zdravog i normalnog čovjeka. Što se zbiva bez naše volje ili proti njoj, u snu ili u nesvijesnom stanju, nikako ne tereti i ne kalja našu savjest. Isključivo tjelesna i prirodna zbivanja nijesu nikada grijeh; ne možemo nikada griješiti samo tijelom, odlučuje jedino duša; u savjesti i pred Bogom jedino smo odgovorni za ona djela, na koje smo se svjesno i slobodno odlučili.

Potrebno je, da ovdje još nešto ispravimo, u čemu se kadkada pretjeruje. Često se misli, da su čistoća i djevičanstvo najviše kreposti, jer ih se zove »anđeoskom krepošću«. Čuje se možda govoriti, da je čistoća najljepša krepost, — najveća nije nikako. Prva među svim krepostima može biti jedino: ljubiti Boga. Ljubiti Boga nosi bezuslovno prvenstvo nad čistoćom. Što više, a mi smo baš to istakli: djevičanstvo je istom tada vrijedno i doista je krepost, ako je podržaje i prožimlje ljubav prama Bogu.

S punim se pravom može posumnjati, da li se ispravno ocjenjuje čistoća, kad se je zove »anđeoska« krepost. Bit će da je taj naziv došao odatle, što anđeli ne mogu uopće biti nečisti. A to znači,

da se čistoću shvaća suviše jednostrano a ne potpuno. Kao da smo već zato čisti, što nijesmo nečisti! Čistoća nije podnipošto kakva anđeoska krepost nego izrazita čovječanska vrlina. Anđeo ne može biti ni čist ni nečist, jer je on samo duh. Čistoća je jedino tamo moguća, gdje se puna i slobodna sjetilnost podvrgava potpuno i slobodno duhu. Ako je milost proizvela, da sjetilnost sluša duh (i — dodajmo — ljubav prema Bogu), imamo kršćansku krepost. Na taj se način ljubav očituje u čistoći kao potpuno i nepodjeljeno predanje čovjeka Bogu, a ta predaja uključuje u osobitoj mjeri i tijelo. Mi možemo stoga priznati čistoći izvjesnu prednost, u koliko obara neprijatelja u našoj nutrinji i snagom Božje ljubavi daje, da čovjek polučuje pobjedu nad samim sobom; ove su pobjede proslavili svojim stihovima bogodani pjesnici i učenjaci kao najdragocjenije pobjede.

ŽENIDBA I DJEVIČANSTVO

Ipak je unatoč svega istina, a za nas katolike kao vjerska nauka nepokolebiva istina, da je djevičanski stalež viši od ženidbenog. Ova prednost djevičanstva ne izvire iz tjelesne neoskrvnjenosti i cjelovitosti tijela nego se oslanja jedino i isključivo na duhovnu i vjersku osnovicu. Samo ono djevičanstvo nadvisuje ženidbu, gdje se živi djevičanski iz ljubavi prama Bogu. Istom je tada jasna njezina prednost pred bračnim životom, budući da ljubav ljudskog srca neposredno i potpuno usmjeruje prama Bogu i ne dijeli je s onom ljudskom zajednicom muža i žene, gdje se poklanja osoba i dijeli ljubav, kako zgodno kaže sv Pavao: »Neoženjen se brine za stvar Gospodinovu, jer voli

Gospodina; oženjen se brine za svjetovne brige, jer voli svoju ženu te je tako razdijeljen. Neudata žena i djevica brine se za stvari Gospodnje i hoće da bude sveta na duši i tijelu; udata se brine za svjetovne brige i kako da se svidi svome mužu« (1. Kor. 7, 32.). Zato je nekršćanski i poganski smatrati neoženjene i neudate manje vrijednim bićima i manje ih cijeniti nego oženjene. Pogotovo je pogubno i neistinito misliti, da je žena promašila svoju ulogu na svijetu, ako se nije udala. To omalovažavanje beženstva leži nekako u krvi našeg naroda; taj se osjećaj očituje u nekim praznovjernim predrasudama, tako n. pr. kod susretaja. Ima ljudi koji drže, da će im donijeti sreću ili nesreću prvi, koga tog dana susretnu. Dan će biti nesretan, ako se kod izlaza iz kuće susretneš ujutru s katoličkim svećenikom ili redovnicom, s kakvom starom ženom ili usidjelicom. Svećenici i redovnici često čuju kod svakog susreta usklik: »Jao, eto danas opet nesreće!« (Sarasin Fritz, Die Anschauungen der Völker über Ehe und Junggesellentum, Basel 1934). Isti ovaj pisac tvrdi, da susret s bludnicom i trudnom ženom po pučkom shvaćanju znači sreću.

GLAS NARODA

Još jednu riječ o tome, kakvo stanovište zauzimaju narodi prama spolnom životu. Dobro je, da i to znamo, da vidimo, koliko vrijedi prigovor, da Crkva smatra spolni život grijehom i da mu umanjuje vrijednost. Sarasin je ovako ocjenio mišljenje naroda: Očita je činjenica, da čovječanstvo ima u temelju približno jednake predodžbe i shvaćanje o ženidbi i beženstvu. »Kod naroda s malom i kod

onih s velikom kulturom susrećemo omalovažívanje neženjâ, jer drže, da je ženidba nužna kao nešto jedino normalno. Ali se u isto vrijeme susrećemo s mišljenjem, što je protivno ovom izloženom: spolni je život nešto opasna i nečista i zbog toga se cijene i poštuju svi, koji se suzdržavaju i posvećuju nadnaravnim, višim silama. Samo se po sebi razumije, da se ovi nazori očituju drugojačije kod nekulturnih naroda, u jednom grubom i često smiješnom obliku, nego kod kulturnih naroda, ali im se ne može osporiti jedna zajednička crta u mišljenju.« Eto zbog svega toga ne odgovara istini Nietzscheova tvrdnja, što se kadkada predbacuje Crkvi: »Kršćanstvo je dalo Erosu (sjetilna ljubav) otrova piti; nije, doduše, zbog toga Eros umro, ali se razvio u grijeh.« Kako smo vidjeli smatraju i drugi izvan kršćanstva nezdravu i neuređenu spolnu ljubav »otrovanom«.

SPOLNA ETIKA

Mi smo za osobnu čudorednost. Pravila za spolni život nalazimo u načelima, koja ne potječu od ljudi nego od Boga i zato nas obvezuju. Samo onaj svjetovni nazor, koji nije osnovan na vjeri u jednog osobnog Boga, ne će da prizna čudorednost za suca. Jedino takovo shvaćanje života, što se nogom i rukom ukopalo u prolaznu zemaljsku grudu, želi i hoće izbaciti čudorednost iz svih područja spolnog života. Katolik vjeruje u jednog osobnog Boga, stvoritelja, uzdržatelja i upravljača svijeta, pa je zato sav njegov život usmjeren prama božanskom redu. Vidi jasno obilježene granice, koje ni nagonske snage ne smiju pregaziti, ma javljale se u najsilnijem naletu — jer bi u taj čas propusta

osjetio, da je krivac provale u neotuđiva prava Božjeg veličanstva. Tako se katolik osjeća vezan uz Boga i u svojim spolnim snagama i težnjama. A ta mu veza daje jako uporište i drži ga, da može u nutrinji svoje duše slaviti svoje najljepše pobjede nad navalama i prohtjevima nagona.

Da je moderni čovjek, osobito mlađi svijet, u području spolnog života toliko pokoleban i bez čvrste osnovice, uzrokom je što se je odmetnuo od Boga te sam sebi određuje svoju »slobodu«! Zgodno objašnjuje jedna mlada Amerikanka ovu nestalnost moderne mladeži: »Najprije ste istjerali đavla iz pakla a onda ste srušili svodove nebeske: mi se ne trebamo ničega više bojati niti se čemu nadati — zašto onda da svladavamo spolni nagon?« (Dr. A. Mayer, Gedanken zur modernen Sexualmoral, Stuttgart 1930.). Pravo je napisao Hans Driesch: »Tko niječe besmrtnost, a to su ateisti i materijalisti, za njih, na koncu konca, nema čudorednosti. Ako je takav još u životu, na svoju sreću, čudoredan, može taj način života zahvaliti svojoj nedosljednosti.« (Die sittliche Tat, Leipzig 1927).

Protivnici kršćanske spolne čudorednosti — materijalisti i naturalisti — i ne vide u čovjeku drugo do li nešto bolje razvijenu životinju. Krugovi oko amerikanskog časopisa »Zdravi brak« (izlazi već treću godinu), dižu glas za novim čudorešem, koje ne će počivati na vjerskim nego na »z d r a v s t v e n i m« osnovicama. Ovo čudoređe dopušta spolno općiti prije ženidbe i opravdava ga tim, da ljudi danas kasnije mogu sklopiti brak nego prije, kad su se ženili i udavali brzo iza nastupa spolne dozrelosti. A u braku valja svratiti pažnju na okolnost, da ono malo rođene djece bude najzdravije i najljepše! »Nijedan uzgajač životinja ne će ni u

snu pomisliti, da će dobiti dobru vrst životinja držeći se ljudskog postupka, gdje jedan muškarac ženi jednu žensku. Kad bi netko svjetovao uzgajaču konja ili pasa, da se drži monogamskih načela, nasmijao bi se do suza. Pa ako je to načelo sasvim nezgodno za uzgajanje životinja, ne može nikako biti podesno i zdravo za ljude.« (Mariage Hygiene, kolovoz 1935., str. 9). Tako je: kad se spolni život izmiče Božjoj vlasti, svrši u — štali!

Kod mladeži je ova emancipacija tijela prouzročila strahovitu pustoš i nesreću i urodila takvim držanjem i mišljenjem u ovim pitanjima, kako ih otvoreno i jasno opisuje Ernst Fischer u svojem spisu (citirano iz »Mariage Hygiene«, kolovoz 1935, str. 45): Iskreni i otvoreni mladi ljudi, koji učestvuju u raspravama o sponim problemima, ovako se izrazuju: »Ne brbljajte previše! Dajte nam prostoriju, gdje ćemo se sastajati, i sredstvo čim se sprečava trudnoća — i nema onda više spolnih problema.«

Ovaj strahoviti cinizam moderne mladeži potakao je mnoge, da se ozbiljno zamisle. Odgojitelji i omladinske vođe, liječnici i državnici traže čvrstu spolnu čudorednost. Dakako da još nije ni danas nestalo onog soja liječnika, koji muškoj i ženskoj omladini svjetuju spolno općenje kao lijek, ako im se potuže na neke živčane poremećaje. Ima ih i takvih, koji im to svjetuju kao jedini lijek bez kojega nema pomoći. A mi znamo, da nikada ne može biti medicinski ispravno, što čudorednost zabacuje. Možda su i ovakvi liječnici prošli kroz školu, u kojoj su ih naučili to govoriti — to im je neka isprika — ali su, na žalost, od liječnika tijela postali trovatelji duša; ovih ih je dana jedan naš pučki pisac nazvao hijenama čudorednosti. Dandanas postaju sve brojniji liječnički glasovi,

koji izjavljuju, da suzdržljivost nije štetna za normalnog čovjeka. (Smitz: Die Mission des Arztes an Ehe und Familie, Linz, Quartalschrift 1935, 4, 724). Živimo u vremenu, kad je javno priznato, da nestaje naroda i rasa, kad stane padati spolna čudorednost. »Kultura je jedino moguća, kad se suzbijaju spolni nagoni. Traži se suzdržljivost, da dozrije tijelo i duh i da budu sposobni za stvaranje zdravog podmlatka.« (Hope dr. med. Seelische und nervöse Sexualleiden bei Mann und Frau, Hannover 1930, s. 24). Katolički je moral ponovno iznio pobjedu u povijesti čovječanstva osobito u danima žalosnog i pogubnog otstupanja od božanskih propisa. Kao što se misao modernog čovjeka vraća duhu i nadprirodnom, tako se i na našem području javlja težnja za pravilima života, koja nijesu dali ljudi, ali koja unašaju opet red u spolni život. Ponovno se istakla istina one tvrdnje, da ne može biti korisna za čovjeka ni za ljudsku zajednicu nego da je štetno, što nije čudoredno dobro. Napuštanje čistih vrhunaca spolne čudorednosti urodilo je dubokom pokvarenošću. Iznesimo u nekoliko crta vjersku ocjenu spolnog života, — tim ulazimo u jezgru katoličke nauke o spolnom životu.

SPOLNI ŽIVOT KRŠĆANA

Vjera veže čovjeka s Bogom. Iz te veze proističe gledanje na spolni život. Zbog toga će čovjek u svojim spolnim sposobnostima i u svom spolnom životu u braku biti vezan na Boga. Ni ovo se područje ljudskog djelovanja ne može odvezati od Boga; što više: rad na ovom polju još će više čovjeka povezati s Bogom. Istaknimo stoga najprije usku vezu spolnog života s Bogom; već smo to dje-

lomice i učinili, kad smo istakli Božja neotuđiva prava i na čovječje spolne snage. Bit će ipak zgodno, da ih ponovno u ovom poglavlju osvježimo.

Naš je spolni život vezan trostruko s Bogom.

Ponajprije: ljudska je spolna snaga od Boga, jer ju je Bog stvorio. Njezin početak pada u vrijeme, dok su naši praroditelji bili nevini u zemaljskom raju. Sv. Toma Akvinski uči, da bi se ljudi umnažali u raju zemaljskom kao što se i danas množe. Ljudska spolna sposobnost jest božanska zamisao, izum Božjeg duha na korist čovječanstva i zato sveta kao i njezin izumitelj; dobro je djelo kao što je sve dobro, što je Bog stvorio. Zato ta snaga izazivlje naše čuđenje i poštovanje kao što i sva ostala djela Božja. Ovdje ponovno naglasujemo: spolni nagon nije grijeh, jer je Božje djelo. Istina je, da je istočni grijeh na ovom području spolnog nagona proizveo grozno opustošenje. Tu je ljudska narav najosjetljivije ranjena. Zato je vrlo važno i potrebno, da čovjek na ovom polju najprije uspostavi i utvrdi gospodstvo i vlast razuma.

Zatim je spolni život povezan s Bogom i po svojem cilju, kojega mu je Bog dao. A taj je dvostruk: spolni život ima u prvom redu za cilj, da proizvede novog čovjeka i stvori besmrtno djelo. Ljudska besmrtna duša dolazi, doduše, neposredno iz Božje ruke. Bog je uvijek stvara, kad su prisutni prirodni uvjeti oplođivanja po spolnim snagama. Tako je Bog uvijek prisutan kadgod dvije osobe postaju ocem i majkom. U spolnoj čovječjoj snazi kao da se nastavlja božanska stvaralačka snaga umnožavanja novih bića. Tijelo se stvara oplođivanjem po biološkim zakonima, što potječu od Boga. Biće, koje stvara ljudska spolna snaga, određeno je po čitavom svom opsegu za vječnost i zbog toga je besmrtno i neprolazno biće. Ova bi misao

morala uliti bračnim parovima sveto i duboko poštovanje pred njihovim stvaralačkim radom. Dalnji je cilj bračnog života sreća i zadovoljstvo supružnika. I to je po namisli Božjoj. Usrećiti i zadovoljiti jest najplemenitije djelo, što ga čovjek može napraviti čovjeku. Plemenita su to djela, koja su usmjerena na usrećivanje bližnjega. To se zbiva u bračnom životu. Dakako da se ovakav cilj postizava u braku, ako prava ljubav vodi i upravlja u granicama ženidbe sve bračne zahtjeve i dužnosti. Bračna zajednica muža i žene jest najuža veza, koja se može postići u prirodnom redu. Sjedinjenjem se muža i žene ispoljuje sva dubina duše, daje se ono što je u čovjeku najskrovitije, pa stoga je ta veza dirljiva i uzbudljiva. U tom leži mnogo sreće, jer se daje i prima ono što je najdublje i zadnje u čovjeku. Ipak — i to treba naglasiti proti modernom popustljivom shvaćanju — međusobna sreća supružnika moguća je samo kod supružnika, koji su sklopili valjanu i nerazrešivu ženidbenu zajednicu.

Takav je red Bog uspostavio u području spolnog života. Tko bračno živi ili opći izvan valjane ženidbe, ili prije ili mimo ženidbe, teško griješi i ničim se ne može opravdati. Osim toga mora se spolno općenje podvrći glavnoj svrhi braka: stvaranju potomstva po Božjoj volji. Nije, dakle, slobodno ni dopušteno namjerice omesti ili spriječiti ovu svrhu bilo kojim ljudskim zahvatom.

Konačno je spolni život povezan s Bogom po Kristu u nadnaravnom posvećenju. Čovječja spolna snaga, u koliko počiva u ljudskim organima, uzeta je u mistično tijelo Gospodinovo. Udovi našeg tijela ne pripadaju više nama otkako smo po sv. Krstu postali udovi Gospodinovi, nego su Kristovo vlasništvo; zato je sv. Pavao mogao kazati, da blud-

nik predaje bludnici tijelo, što je Kristovo vlasništvo. Tako je spolna snaga u nadnaravnoj vezi s Kristom, u zajednici svetaca i u organizmu njegovog tajanstvenog tijela. Sve to diže je u nadnaravne visine, a da joj ne oduzima njezine prirodne odlike. Zbog toga i nije bračni život supružnika nikakav grijeh nego zaslužno djelo, kad se provodi onako kako su Bog i priroda naredili. Luter je bračni život označio grešnim, ali da taj grijeh Bog ne uračunava »samo zbog svog milosrđa«. Bračni je život po nauci sv. Alberta Velikog »časno i Bogom blagoslovljeno djelo«. Taj blagoslov oplemenjuje tjelesnu pohotu. Ne može se Crkvi zanijekati njezin čudesni napor i rad na posvećenju ljudskog tijela, njegovih iskusnih nagona i strasti. Bračnim se životom može povrijediti samo pretjerani osjećaj časti; Hans Driesch primjećuje ispravno: »ali ne vrijeđa takvu čast, koja se ponizno pokorava Svevišnjemu«. (Die sittliche Tat, Leipzig 1927, s. 67). Kršćani ne slijede budističko načelo: »Mudrac neka izbjegava bračni život kao jamu punu žeravice«. Jedino se svaki katolik mora držati u spolnom životu načela Kristovih, da mu i taj dio života bude povezan s Bogom i da mu služi na posvećenje.

OBEŠČAŠĆENJE

Izložili smo doista mudru Božju osnovu, u koju ulazi i ljudsko tijelo. Po Božjoj odredbi može se jedino u zakonitoj ženidbenoj vezi živjeti bračnim životom. Zbog toga se kod sklapanja ženidbe izmjenično daje i prima pravo na tijelo. Ali ovo pravo nije nikako neograničeno u tom smjeru kao da supružnici mogu udovoljiti i izdovoljiti spolni nagon po miloj volji. Crkveni zakonik kaže, da je

sklapanje ženidbe »čin volje, kojim svaki ženidbeni drug daje i prima trajno i isključivo pravo na tijelo svoga ženidbenog druga za čine, koji su određeni za rađanje potomstva« (C. I. C. 1081 kanon). Ovom je odredbom povučena jasna i stalna granica. Nikad se ne može pozivom na ženidbeno pravo zahtijevati neprirodno z a d o v o l j a v a n j e nagona; još se manje može pozivati na poslušnost, koju je žena obećala mužu kod oltara. Najstrašniji je bračni križ za ženu, kad ju se sili na nepravilne i protunaravne čine, jer se osjeća najdublje povrijeđena u svom ženskom dostojanstvu. Na žalost nije ovakav nečovječji postupak nimalo rijedak slučaj samo kod najnižih narodnih slojeva nego je zahvatio maha kod onih građanskih krugova, koji se smatraju naobraženijim i boljim, te su njihove ložnice mjesta najstrahovitijih orgija nazvanih »francuska ljubav«.

Ako bi tko htio ovakva zadovoljenja opravdati željom za izmjenom, onda se ta želja mora označiti zabludom i treba je pobijati svim ćudoredno dopuštenim sredstvima. Ako se pak radi o nekoj bolesnoj sklonosti, koju se može umiriti možda jedino nekim nenormalnim načinom, onda može i sama ženidba biti nevaljana, ako se naravskim putem ne može izvršiti.

Spomenuto pravilo crkvenog zakonika upućuje, da je bračni život o d r e đ e n z a s t v a r a n j e p o t o m s t v a; drugim riječima: nitko ne smije u bračnom životu postavljati takve neprirodne zapreke, koje onemogućuju stvaranje potomstva.

Po katoličkom shvaćanju nema nitko prava tražiti, da mu se udovolji ovakvim zahtjevima niti postoji dužnost, da im se udovolji. Takvi su zahtjevi i udovoljenja objektivno uvijek težak grijeh, jer su teška povreda božanskog poretka. Riječi sv. Oca

stavljaju nas izvan svake sumnje: »Budući da je bračni život po svojoj prirodi određen za podizanje novog života, svi oni koji mu namjerno otimaju njegovu naravnu snagu, rade protunaravno, pogrdno i nećudoredno«. I još jasnije: »Svako izvršenje ženidbe, kome se uzima po ljudskom prohtjevu prirodna snaga podizanja novog života, vrijeđa zakon Božji i prirodni, a svi koji to čine kaljaju svoju savjest teškim grijehom.« (Okružnica o kršć. ženidbi). Sv. Otac naglasuje još izričito, da nema nikakvih razloga, koji bi mogli opravdati sprečavanje začeća tehničkim preventivnim sredstvima ili »čuvanjem«; takvi su čini objektivno uvijek i svagdje teški grijeh. Ovakvim se postupkom pogrđuje i obeščašćuje brak; na to se zlo toliki danas tuže. Bit pogrde i obeščašćenja leži u grešnoj upotrebi udova mimo i proti Božje odredbe, to se zlo ne može pokriti ogrtačem ljubavi, jer grešna ljubav nije ljubav. Jedino ne griješi onaj ženidbeni drug, koji »trpi pogrdu a kod nje ne sudjeluje svojevoljno nego samo dopušta iz važnih razloga povredu pravog reda; a ne želi je nego još nastoji svoga bračnog druga odvratiti i uzdržati od grijeha.« (Encikl. o kršć. ženidbi).

I u ovom se području obistinjuje izreka, da nećudorednost ne može biti korisna za zdravlje. Liječnički stručnjaci posve odlučno izjavljuju, da su sredstva i načini sprečavanja začeća u cjelini i pojedinosti štetni za zdravlje i da danas nema ni jednog sredstva, koje bi se moglo upotrijebiti bez štete za zdravlje. U naše se vrijeme pune ženski odjeli bolnica i klinika ženama, koje su obolile ne radi djece, koju su porodile, nego radi djece, koje nijesu htjele imati. Tolike upale, histerija i neurastenija izviru iz ovog grijeha. (Mc. Cann, Empfängnisverhütung als häufige Ursachen von

Krankheiten, Limburg 1933). Na taj su način sva ta sredstva protiv začeća ujedno težak grijeh protiv vlastitog zdravlja. Tko se poziva na znanost i tvrdi, da ta sredstva nijesu nikako štetna, taj ne govori istinu i zatvara oči pred činjenicama, tvrdi sjevernoamerički liječnik Dr. W. Gerry Morgan.

ŽENIDBENA ČISTOĆA

Razumljivo je, da su ženidbenim drugovima dopuštene međusobne tjelesne radosti kao izraz međusobne ljubavi i kao prirodna smišljena priprava na najuže duhovno-tjelesno sjedinjenje kod ženidbenog čina. Takve su radosti, osobito za ženski svijet prama mišljenju liječnika vrlo podesne iz duševnih i tjelesnih razloga. Kao prirodnu nadopunu ili odanak bračnog čina dopušta ih Bog i nije protivan ovakvim činima nježnosti; dakako, da je samo po sebi razumljivo, da spomenute nježnosti moraju biti prikladne.

Ako se supruzi drže i u ovom području božanskog poretka, tad drže stalešku, ženidbenu čistoću. Sv. Otac kaže, da je povjerljivi život supružnika čist, »kad se bračni drugovi drže pravila božanskog zakona i prirodnog prava te nastoje, da vrše velikim strahopočitanjem volju premudrog i predobrog Stvoritelja kao suradnici u Božjem djelu.« (Okružnica o kršć. ženidbi). Prama tome nije pretjerano, kad jedan noviji pisac piše u knjizi namijenjenoj mladim parovima: »Bračni je krevet kao neki oltar, pa ga ne smiješ opoganiti prostotom. Uz njega neka neprestano gore luči vjere i ljubavi, da bi svaki čin na tom oltaru mogao biti odobren s neba«. (R. Betazzi, Keusches Eheleben, 1934, s. 75). Ujedinjenje muža i žene uvijek će biti najsve-

čaniji izraz čiste i prave ljubavi, što gori u njihovim srcima. I na to upozoruje sv. Otac; inače bi veza supružnika bila bez smisla i nedostojna. Ako se bračno združivanje smatra isključivo tjelesnom nasladom i udovoljenjem nagonu a ne izljevom ljubavi i spojem duša, onda su se ti svečani časovi pretvorili u časove najvećeg poniženja. Nema više ni »bračne dužnosti«, ako se sve svede na puki tjelesni čin; imamo tada pred sobom običnu tjelesnu funkciju sličnu drugom običnom čišćenju tijela od suvišnih tekućina i probavljene hrane. A nitko ne može nikoga, pa ni ženidbene drugove, obvezati na ovakve podvige. Kad se stigne do granice ljudskoga dostojanstva, prestaje i svaka obveza. Ovakvim bi postupkom i sama ženidba pokvarila ljubav, kako tvrde Arapi. Zbog toga je potrebito obazirati se na duševnost i na duševno ustrojstvo svoga druga. Suprug mora voditi računa o osjećajima i duševnom stanju svoje supruge. Supruga će se čuvati mušičavosti! Neka znaju bračni drugovi, da je njihovo usko združivanje sveta stvar i da se ne može niti životinjski tražiti ali niti bez razloga uskratiti. Bračna veza ne znači prevlast čovjeka, koji želi udovoljenje svojih strasti nego nježni i obzirni poziv na saradnju, gdje nema gospodara i sluge, pobjeditelja i pobjeđenog nego dva stvorenja i Bog, kome se stvorovi pokoravaju.

Kad se nasilno vrši bračna dužnost, a da duša drugog bračnog druga nije na to spremna, vrši se nasilje. Budući da se ovo često događa u životu, mnogo je doprinjelo onoj kleveti, kojom se nabacuju protivnici Crkve, da je većina kršćanskih ženidba ništa drugo nego zakonom osnažena prostitucija. Strašan je taj sud, koji nema svoje osnovice, i ako su pojedini slučajevi doista takvi. U ženidbi se mora pokazati, da duša upravlja tijelom

i da je ona jedan od bitnih dijelova ljudske osobe: pa je zato davanje i uzimanje tijela poklanjanje i primanje čovječje osobe.

DJELOMIČNA SUZDRŽLJIVOST

Ako se supruzi opravdano boje začeća n. pr. jer im je preteško radi siromaštva ishraniti i opskrbiti mnogo djece, ili jer je žena preslaba, ili jer je pogibelj, da će žena pri porodu umrijeti, mogu se djelomično suzdržavati od bračnog čina (continentia periodica).

Pred nekih je šesdeset godina liječnik Kapellmann iznio mišljenje, tvrdeći, da je u stanovite dane u mjesecu bračna veza neplodna (sterilna) a u druge dane, da dolazi do oplodnje. Njegovo su mišljenje prihvatili nekoji liječnici. Među crkv. učiteljima bilo ih je također, koji su držali, da supruzi mogu slijediti Kapellmanovo mišljenje, da bi se očuvali od novog poroda, kad postoji opravdan razlog. Ali je bilo i takvih crkv. učitelja, koji su dvojili, da li je ovakovo bračno suzdržavanje dopušteno, dok nije nutarnji vrhovni crkveni sud u Rimu (sv. Penitencijarija dne 16. VI. 1880 god.) izjavio, da se vjernik ne smije uznemirivati, ako vrši djelomičnu suzdržljivost.

Tijekom vremena nastupile su važne poteškoće oko Kapellmannovog naučavanja, te su liječnici bili skoni mišljenju, da se ne može odrediti vrijeme neplodnosti i da može u svako vrijeme doći do oplodnje. Međutim su oko god. 1930. dva liječnika-profesora biologije i ginekologije: Ogino (Japanac) i Knaus (Austrijanac) objelodanili istraživanja, koja su provađali odjelito jedan od drugoga kroz dugi niz godina. Obojica su došli do istih utvr-

đenih zaključaka: kod žena postoji u svakom mjesecu dva različita i određena razdoblja: jedno plodnosti a drugo neplodnosti. Istovremeno se bavio ovim istraživanjima i dr. Smulders (Holanđanin), odličan katolik i liječnik, otac brojne obitelji, te ih je primjenio kod više tisuća žena. Činio je to u tu svrhu, da supruzima, koji zbog važnih razloga ne mogu rađati mnogo djece, pokaže put, koji će biti uspješan u borbi proti novom grešnom maltuzianizmu (ometati začeće umjetnim sredstvima). Dr. Smulders pobio je prigovore, koji su se podigli proti njegovom naučavanju. Uz njegovo su mišljenje pristali malo po malo mnogi profesori medicinskih znanosti i praktični liječnici, potkrijepili metodu nebrojenim pokusima i proglasili je, barem u glavnim tvrdnjama, kao sigurnu, koja rijetko prevari.

Pristaše se ove metode slažu u ovom. Da bi se odredilo vrijeme, kad će se suzdržati od bračnog života, uzima se kao polazna točka prošlo ženino mjesečno čišćenje, ako nema ništa zajedničkog sa slijedećom ovulacijom. Vrijeme od 1. do 9. dana poslije mjes. čišćenja jest neplodno; od 10. do 17. dana vrijeme je oplodnje; od 18. do 28. dana opet je vrijeme neplodno. Po Smuldersovoj metodi mogu supruzi bračno živjeti od 1. do 9. i od 18. do 28. dana iza prošlog mjesečnog čišćenja. Vrlo je velika vjerojatnost, a prema mišljenju dr. Smuldersa sigurno, da žena ne će u to vrijeme začeti. Kod naučavanja se mora vrlo oprezno postupati, jer je kod nekojih žena mjesečno čišćenje promjenljivo; zato je najuputnije, da se žene u tom obrate iskusnom i savjesnom kat. (ne po imenu nego po djelima) liječniku. Kod žena, koje imadu redovito čišćenje (svakih 28 dana), može se savjet dr. Smuldersa primjeniti.

Ova je metoda djelomične suzdržljivosti bitno različna od poganog oskvrnjivanja samog bračnog čina. Kod djelomične suzdržljivosti, kako kaže sv. Otac u enciklici »Casti connubii«, »uvijek je sačuvana nutarnja narav bračnog čina«. Kod onanizma i sličnih grijeha pokvaren je sam bračni čin i zato se ne rađaju djeca, a kod povremene suzdržljivosti postizaje se nerađanje uzdržljivošću od samog bračnog čina za neko vrijeme. Pri tom se postizaje drugotna svrha ženidbene veze: goji se međusobna ljubav među supruzima i stišaju se strasti. Djelomična se suzdržljivost može vršiti samo sporazumno između muža i žene i samo dotle, dok postoje razlozi za djelomičnu uzdržljivost, koji su navedeni na početku.

KRŠĆANSKA NJEGA TIJELA

Sve što smo do sada iznijeli, uvjerava nas, da se kršćanin ne treba plašiti svoga tijela. Kriva je askeza i pobožnost, koja prezire tijelo i pušta da zakržlja. Ako su neki sveti ljudi prešli mjeru u mrtvljenju svog tijela, možemo ih lako shvatiti i ispričati njihovim ličnim uvjerenjem i potpunom predajom duhovnom životu i vječnosti — ali se njihov postupak ne može odmah uzeti kao mišljenje i postupak Crkve. Crkva ne ubija tijela nego ga posvećuje službi Božjoj, kaže pedagog i biskup Sailer. Kršćanin će u svom tijelu gledati uokvirenu jednu Božju sliku i smatrati svoje tijelo djelom Božjim; a to i jest.

Nastaje pitanje, kako će se kršćanin držati prama svom tijelu i prama tijelu svoga bližnjega. Što vrijedi za njega, vrijedi i za tijelo njegovog susjeda. Za sve kršćane vrijedi ono, što je sv. Pavao pisao Rimljanima: »Predajte vaše udove Bogu kao oruđe za savršenost.« (6, 13.).

ŠTOVANJE

Kršćanin neka štuje svoje tijelo i ako je puno nesavršenosti i slabosti, jer ga je Bog stvorio. Tijelo je vanjski, vidljivi oblik našeg opstojanja, pravi dio Kristova tijela, hram Duha Svetoga i stan presvetog Trojstva. Bog nam ga je dao kao sudruga u svom zemaljskom životu i kao oruđe spasenja, kojim će čovjek zaslužiti neprolaznu slavu, proslavu tijela i duše. U tom nam svijetlu kršćansko

shvaćanje prikazuje tijelo. Kršćanin će poštovati svoje tjelesne udove kao oruđe duše, kao njezin odraz i izraz, kao sredstvo, što će ga sama duša oblikovati i usavršivati prema Bogu i Kristu. Tijelo je rasadište novog života za vječnost. Pred ljudskim tijelom i njegovom zadaćom čovjek samo da u strahopočitanju stane i da se u duhu vjere divi! Neka se naš mlađi svijet, od najranije dobi, nauči poštovati i diviti se u duhu vjere vlastitom i tuđem tijelu!

Sve što se vrši na ljudskom tijelu, neka bude u poštovanju: kad smo bolesni ili zdravi, kad nas drugi gledaju ili ne gledaju; jer tko ne štuje svoje tijelo, pogrđuje ga u očima Stvoriteljevim. Ovo pravilo vrijedi za nježnu majčinsku brigu prama malom djetetu; vrijedi za zvanja, koja se osobito brinu za zdravlje i dobrobit tijela: kao što su dojilje, njegovateljice, primalje, kućne pomoćnice, liječnici i ljekarnici. Ova zvanja oduhovljuje počitanje, kojim se približuju ljudskom tijelu. Počitanje odstranjuje u ovim zvanjima svaki mehanizam i obrt, unaša osjećajnost i razumijevanje, podiže do potpunog predanja i požrtvovnosti.

I prama mrtvacima dugujemo poštovanje. Crkva nam u tome prednjači i ukapa ih u blagoslovljenu zemlju, gdje se po zakonima prirodnog raspadanja pretvaraju u prah, iz kojeg će se opet slavno podići. A na grobnom humku stoji usađen križ, znak otkupljenja, u kom će na sudnji dan sudjelovati i ljudsko tijelo. Držeći se svoje predaje, a ta se oslanja na primjer Kristov, koji se je i sam dao pokopati, zabranjuje Crkva spaljivanje tjelesa i uskraćuje crkveni pokop i blagoslov onima, koji su se dali spaliti. I ako je pokapanje u zemlju i spaljivanje samo po sebi indiferentna stvar, ipak je pokapanje bliže kršćanskom srcu radi Isusovog

pokopa i dosadanjeg svetog običaja. Utvrđeno je i to, da propaganda spaljivanja proistječe iz materijalističkog duha, koji misli, da je čovječjom smrti sve svršeno, i ne priznaje uskrsnuće mrtvih. Vjerni su kršćani uvijek držali tijelo sjemenkom, koja se mora posijati, da bi jednom moglo slavno uskrsnuti. Riječi sv. Pavla opravdavaju tu vjeru: »Sije se u raspadljivom tijelu, uskrsnut će se u neraspadljivom; sije se u neznatnom, uskrsnut će se u slavi; sije se u slabom, ustat će se u snažnom tijelu; sije se zemljano tijelo, uskrsnut će duhovno.« (1. Kor. 15, 42—44).

Mnogo više mora kršćanin štovati ž i v o t. Naše vrijeme pokazuje osobitu namjeru, da čovjeka ojača i osposobi za život i da što dulje živi. A ipak je čovjek tako često silan neprijatelj životu. To nepoštovanje života poprimilo je gdjekad upravo neobične i smješne oblike. Tjeskobno se nastoji održati bilo pošto svoj život. Prije su se ljudi bojali onoga, što će biti iza smrti; danas se plaše same smrti. Zato traže bolesnici i rođaci od liječnika, da ne bi bolesniku nikako izdao da je smrt blizu. Svećenika se ne pušta samrtničkom krevetu, da se bolesnik ne bi »uzrujao« i tako odlaze toliki katolici na drugi svijet bez vjerskih utjeha.

Moderni su ljudi daleko više izgubili poštovanje pred tuđim životom i pred zakonima i snagama, koji ga daju. Današnji su ljudi izgubili onaj sveti strah, koji je nekoć prožimao muža i ženu kod onog čina, iz kojeg će možda, u saradnji s Božjim svemogućstvom, nastati novi čovjek. Mi ljudi sadašnjice suviše ljubimo sami sebe i stoga smo postali kratkovidni i ograničeni te stojimo proračunano hladno pred tajnama života. Zapriječujemo novi život iz raznih, ponajviše koristoljubivih i sebičnih razloga. Što više, ne plašimo se ugasiti život, koji je već zatinjao pod majčinskim srcem i

živi pravim životom kao već rođeni čovjek — a to sve, da žena može poći na ljetovanje ili na skijanje u zimi. Izgubilo se strahopočitanje pred tuđim životom, koji treba još za svoj razvoj zaštitu majčine utrobe. Ljude je zahvatila bolest ubijanja, koja pokosi iz godine u godinu bezbroj nevinih i nemoćnih bića. A to se ludilo još hoće pokriti krinkom kulturnog napretka i opravdati osjećajem odgovornosti za budući naraštaj.

LJUBAV

Uređena ljubav prama samom sebi proteže se na č i t a v o g čovjeka i ne smije isključiti tijelo. Isusovac Zimmermann Otto kaže: »Nijesmo dužni samo ljubiti dušu nego i tijelo, jer i tijelo potječe od Boga kao od dobrog počela, te slavi Stvoritelja kao njegova prekrasna i čudesna tvorevina a nama pomaže u dobru i određeno je za nebesku slavu.« (Lehrbuch der Aszetik, s. 104). Samo se po sebi razumije, da tijelo dolazi po vrijednosti iza duše ali ga treba oštro nadzirati radi njegovih buntovnih nagona. Jer je pisano: »Tijelo se buni proti duhu i hoće mu oteti prevlast.« Sv. Bernard konačno dobro kaže: »Doista nije pravo, da se jednako ljubi ono što potječe iz zemlje i što je zemljano kao i ono što potječe odozgo te nosi na sebi biljeg više naravi.«

Sama nas Crkva upućuje na uredno samoljublje prama tijelu. Crkva ga uključuje u svoje molitve. Čas moli za trajno zdravlje duše i tijela, čas prizivlje Gospodina, da odvrati pogibelji, koje nam prijete tijelu i duši. Često Crkva prosi jakost volje, da bi uzmogli svoje tijelo učiniti vjernim sudrugom duše i da bi oboje vjerno služili Gospodinu

Bogu. I samo se dostojno primanje tijela i krvi Kristove prima za obranu duše i tijela.

Primjećujemo, da sve za tim teži — a to i jest prava ljubav prama tijelu — da tijelo dođe u bogodani i pravilni odnošaj prama duši, da između tijela i duše vlada pravi sklad. Pri tom lako shvaćamo, da je duša, jer je duh i besmrtna, viša nego tijelo, koje je stvoreno od propadljive tvari. Dušu valja prije svega spasiti! Sve je drugo beskorisno, pa steklj i zadobili čitavi svijet. Na to nas jasno upozoruje sam Spasitelj i upućuje, da moramo sve prolazne vrednote, pa i život tijela, žrtvovati, ako tim zajamčujemo sebi vječno spasenje duše. To i jest smisao njegovih riječi, kad govori da treba iskopati oči, otsjeći ruke i noge, kad sablažnjuju; ili kad nas Gospodin odvraća od pretjerane brige i napora za uzdržavanje tijela. Život je duše potrebniji nego sve uživanje svijeta i bogatstva. Duša mora živjeti i ako bi tijelo moralo pri tom trpjeti. Gospodin opravdava ovim uputama ono toliko puta izrugivano mrtvljenje sjetila, koje ne teži za ničim drugim nego da se žrtvuju tjelesni užici na korist života duše i da se tjelesni nagoni podvrgnu težnjama besmrtne duše za vječnošću. Tu se ispunja opomena sv. Pavla. »Braćo, opominjem vas milosrđem Božjim, prikažite svoje tijelo kao svetu, živu i Bogu dragu žrtvu. Tako vršite duhovno bogoslužje.« (Rim. 12, 1).

A nije uvijek lako uspostaviti pravi sklad između tijela i duše, jer je istočni grijeh pomrsio prvašnji, skladni odnošaj između tijela i duše. Tjelesni se nagoni bune proti zahtjevima duše; duša ih mora držati u mudroj stegi, što je često vrlo teško. A ipak za kršćanina nije to nemoguće. Smjer i cilj mu postaviše Božje i crkvene zapovijedi, primjer ga božanskog Učitelja privlači a sredstva milosti pruža mu Crkva. Uz pomoć milosti Božje uspjet će. Radi toga je potrebno, da se nadnaravna pomoćna sredstva: molitva i primanje sv. sakramenata uvrste u odgojna sredstva za pravi sklad duše i tijela.

K r š ć a n s k a a s k e z a teži za skladom između duše i tijela i time za vezom između naravi i nadnaravi, da bi u ljudskoj duši zavladala Božja volja i kraljevstvo. Askeza, u koliko je mrtvljenje i svladavanje, nije sama sebi svrhom. Kod mrtvljenja se ne teži za tim, da izgladimo, sputamo, oštetimo i povrijedimo narav nego da joj pomognemo, da je nadziremo, vodimo, odgojimo i popravimo. Radi se o tome, da se tijelo i njegovi nagoni upregnu u službu konačnog ljudskog cilja, kako je to krasno istaknuto u jednoj crkvenoj molitvi: »da umrtvljenim tijelom lakše stignemo u nebo«. Crkva ne traži ubijanje i uništenje tijela. Ako se je gdjegdje pretjerivalo, ispravno primjećuje Fassbender »možemo takve pojave ocijeniti kao izljev žarke ljubavi prama Bogu ali ne kao posljedice ispravno shvaćene kršćanske askeze« (Aszese u. Mystik, 1935).

Postiti po propisu Crkve, a to znači na određene dane jesti do sita samo jedanput ili se uzdržati od mesa, nije grijeh proti prave ljubavi svoga tijela. Naprotiv je dokazano, da su ovi propisi vrlo korisni za zdravlje; danas imamo mnogo napisanih knjiga o koristi posta. U obilnoj mjeri svjetuju liječnici, da se posti: »Jedan dan posta u tjednu vrlo je korisno za ljude, koji mnogo sjede«. To je savjet nizozemskog liječnika dr. Hindhedea u knjizi »Gesundheit durch richtige und einfache Ernährung«. Otto Buchinger preporučuje post u svojoj knjizi Das Heilfasten und seine Hilfsmethoden als biologischer Weg (Stuttgart 1935) sa stanovišta savremene i prirodne medicine kao izvanredno sredstvo protiv bolesti; i to ne samo potiv onih, koje su

povezane s izmjenom tvari nego i proti raka i sličnih pojava. Postaje vremenom očevidno, da je crkvena zapovijed vrlo korisna i ako se je prije na nju vikalo i grdilo.

RAZBORITA BRIGA ZA TIJELO

Već apostol naroda, sv. Pavao, pretpostavlja, da nitko ne mrzi svoga tijela nego da ga njeguje i hrani. Kad bi kršćanstvo bilo proti tijelu, značilo bi, da je otpalo od svog Utemeljitelja. I Bog hoće, da se razumno brinemo za tijelo. To slijedi iz prije razloženog kršćanskog shvaćanja o tijelu.

Crkva ubraja među najteže dužnosti roditelja prama djeci tjelesnu njegu djece. Papa Pijo XI., izričito kaže u svojoj enciklici o odgoju, da katolički odgoj obuhvaća čitavog čovjeka: »duh i tijelo ujedinjeni u jednu narav. Na taj se način proširuje odgoj na čitavo područje ljudskog života: osjetno i nadosjetno«. A to sve radi toga, da se i u našem smrtnom tijelu pokaže život Isusov (2 Kor. 4, 11.) Mladež će se, po želji Papinoj, tjelesno ojačati i odmoriti a ujedno odgojiti za pravu pobožnost. Tjelesni se odgoj mora osnivati na ćudorednom temelju: lijepi tjelesni oblik neka skriva lijepo izrađenu dušu. Vanjska njega tijela ne može nikad ići za tim, da tijelo proglasi nepovredivim božanstvom sadašnjice. U vezi s ovim razlaganjem očito je, da se kršćanin mora brinuti, da pametno udovolji potrebama svoga tijela. U tom oponaša primjer svoga Gospodina i Učitelja, jer je Isus svoje mesijsko djelovanje isprepleo iskazivanjem pomoći tjelesnim nevoljama svojih slušalaca. Po tijelu je dolazio do duša. I ako nam je vrlo jasno i otvoreno postavio pred oči zadnji naš životni cilj: »Tražite najprije kraljevstvo nebesko i njegovu

pravdu«, ipak je postavio u sredinu svoje socijalne molitve — Oče naš — prošnju za svagdašnji kruh. Na taj je način postavio na pravo mjesto tijelo s njegovim potrebama. Kraljevstvo je nebesko najveća dragocijenost, tijelo i nagoni podvrgnuti su i moraju služiti ovom cilju. Ali i slugu treba nagraditi tako, da se udovolji umjereno njegovim potrebama. Čovjek je biće od duha i tijela; to se ne može izmjeniti. Ta činjenica mnogo pomaže razvitku ćudorednog života. Tko je gladan, ne sluša riječi Božje kao onaj, koji ne osjeća gladi. Sv. Toma Akvinski pravo kaže: »U dostatnoj mjeri imati i upotrebljavati zemaljska dobra vrlo je potrebno za krepost« (De regimine principum I. 15). Po ovoj nauci može se težiti za vremenitim dobrima, ako u njima gledamo sredstva, koja nas dovode do konačnog cilja. I Crkva moli za vremenitu podlogu, da bi »dovoljno pomognuti vremenitim dobrima tim pouzdanije težili za vječnima.«

Neka niko ne posumnja, da mu je dužnost, da po svojim silama uzdrži zdravlje i da vodi brigu o njemu. I ako polažemo veliku važnost, da imamo zdravu dušu, ne smijemo zbog toga nikako zanemariti brigu za tijelo. Tu nam brigu nameće ćudoredni zakon u petoj zapovijedi Božjoj. Mudri Sirah kaže u sv. Pismu, da nema većeg bogatstva nego što je zdravlje (Crkvenica 30, 16).

ŠPORT

Da, isto smo tako dužni i jačati naše tjelesne snage, da budu duši spremnije i povoljnije oruđe. Zbog toga nema naša kršćanska vjera ništa prigovoriti športu, ako se kreće u granicama ćudorednosti. A to znači, da se ne smije čovjek baviti športom radi športa nego šport mora služiti našim du-

ševnim potrebama — i u tom leži njegova opravdanost. U vezi s ovom tvrdnjom prisiljeni smo, da zabacimo svako natjecanje za besmislenim rekordom i da se odupremo onom športskom ludovanju, koji prelazi granice ćudoređa i utvrđene razumne obzire, jer ubija u čovjeku duh.

Sv. Pismo pozna dobro šport. U Novom Zavjetu crpi sv. Pavao iz običaja kod športskih igara lijepih prispodoba, da potakne kršćane na vršenje njihove uzvišene duhovne zadaće. U svom je rodnom gradu Tarsu vidio mnogo grčkih športskih natjecanja. Nakon svog obraćenja prenaša zdravi duh i snagu športa na duhovni kršćanski život. U jednom se i u drugom području traži mnogo odvažnosti i napora. Sam se apostol zamišlja kao da trči u trkalištu prama cilju i pričinja mu se, da je svaki čovjek od Boga pozvan na trkalište, to jest u životnu borbu. U toj borbi valja se »dobro boriti«, razviti sve snage, domoći se cilja i dobiti nagradu. U tom duhu piše Timoteju i Korinćanima, gdje su se odigravale svjetske istmijske utakmice (1 Kor. 9, 24).

Evo nekih načela i pravila za njegu tijela i za šport:

Njegu tijela i šport načelno ne zabacuj, jer jedno i drugo može biti odlično sredstvo duši, da ispuni svoju zadaću za sretnu vječnost. Sve što je tjelesno, dakle i šport, moraju biti pod vlašću duha. Tjelesnim se vježbama ne smije pripisivati pretjerano značenje za održanje snage i zdravlja te za izgradnju značaja.

Šport i njega tijela ne smiju nikada ometati vjerske i staleške dužnosti.

Kršćanska ćudorednost i stidljivost uvijek moraju biti zaštićene.

Treba odlučno zabaciti srljanje u opasnost za zdravlje, za cjelovitosti tijela i života.

I sv. Otac upravlja svoju opomenu proti pretjeranosti u tjelesnim vježbama: »Protivni smo takvom jačanju tijela muške omladine (a i ženske omladine, jer se protivi prirodi), koja se vrši u vojničkom obliku i to još u dan Gospodnji otimajući mladeži vrijeme za vršenje vjerskih dužnosti i boravak u obitelji. U ostalom nije nam namjera, da prekorimo ono dobro, što leži u tim vježbama, kad se vrše u kršćanskoj stegi i dopuštenim granicama. Htjeli bismo da ožigošemo svaku pretjeranost, koja se očituje u nasilju, što se ne smije zamijeniti s duhom jakosti ni s plemenitom vojničkom hrabrosti u obrani domovine i u očuvanju javnog poretka. Zabacujemo i takvo gojenje športa, što se je već i u poganskoj, klasičnoj starini smatralo izrođivanjem i padom pravog tjelesnog odgoja.« Šport treba povući u područje vjerskog života. Čovjek, koji ne bi imao ništa drugo nego zdravo tijelo, bio bi manji od čovjeka. Na ljudima, za koje kažemo, da imaju sportsko lice ,primjećujemo neku zaostalost i polovičnost. Njegovati samo tijelo jest gadno, jer se protivi ljudskom dostojanstvu i njegovom duhovnom cilju. U drugu opet ruku mogu raznovrsne tjelesne vježbe veoma koristiti ljudskom organizmu i pospješiti viši život. Tko je to jednom okusio, rado će se podvrći umjerenom dnevnom vježbanju iz ispravne ljubavi prama samom sebi.

Moramo duboko požaliti kao gaženje plemenitog ženskog dostojanstva i kao udar na božanski poredak, kad udate žene ne će da imaju djece iz lude želje za športom te na taj način smatraju majčinstvo zaprekom za svoja ludovanja za tjelovježbom.

Žene neka se uopće ne takme za rekorde. Često je to poruga na sve žene. Iscerena lica sportašica svima su gadna, koji su ikad gledali, kad se žene i djevojke takme za bilo koje prvenstvo u športu.

Njemački su biskupi zauzeli svoje stanovište prama raznovrsnim pitanjima sadašnjice, u koliko su u vezi sa ćudorednošću: »Javna vježbanja i natjecanja nijesu za žene i djevojke i zabacujemo ih; u većini se slučajeva protive ženskoj naravi. Zabacujemo i takve priredbe, kad ih priređuju pojedina društva.« Vrlo je dvojben uspjeh, kad se kaže, da je žena osvojila šport. Čovjek mora sumnjivo kimati glavom, kad čita ove retke. »Danas se u svim zemljama kliče športašicama u borbama za prvenstvo, jer se jednakom ogorčenošću i napetih živaca bore kao i njihovi drugovi muškarci.« (Arbeiterwoche, 2 novembra 1935). Doista, i žena neka goji šport, ali neka se ne izlaže javnosti na ogled. Nije to uskogrudno crkveno shvaćanje. Tako misli i barun Coubertin, koji je pred četrdeset godina osnovao olimpijske igre. On drži, da nije dobro, ako žene i djevojke sudjeluju kod javnih športskih natjecanja; neka goje šport, ali neka se ne izlažu pogledima. Unatoč ovakvih nazora naziva novi predsjednik odbora za organizaciju olimpijskih igara u godini 1936 baruna Coubertina »najvećim svjetskim odgojiteljem«. (Stimmen der Zeit, Novembar 1935, s. 126).

Žene-športašice izvrgavaju se trajnoj opasnosti za zdravlje. Ako se žena prenapne u tjelovježbi, nastupit će redovite povrede zdravlja, koje mogu dovesti i do toga, da žena postane nerotkinja. Osobito je važno, što tvrde nekoji stručnjaci liječnici, da se uz povredu organa može neizliječivo povrijediti i staničje. Svakako je utvrđeno, da tijelo žene-športašice postaje sve sličnije muškarcu-športašu te se žena po malo onesposobljuje za porod. Antropolog dr. B. Škerlj došao je u svojem istraživanju o ženskom športu do ovih zaključaka: »Žene u vježbama uvijek još oponašaju muškarce. Tjelesne igre, kako se vježbaju u školama i natje-

canjima, daju ženskom tijelu muško obličje. Tako izmjenjivanje tjelesne građe zajedno sa smetnjama menstruacije oteščavaju rađanje i mogu oteščati i sami začetak. Žena neka vježba, ali neka načelno ne sudjeluje kod utakmica. Do sada znamo samo da ritmička gimnastika nije štetna u ženskom tijelu. S punim se pravom najoštrije opiremo športu, kako se provodi u školi, te vježbanju za utakmice kao i samom natjecanju. Dosadanji nas rezultati, bez dvojbe, utvrđuju u ovim opažanjima. Dužnost je vrhovnih športskih vlasti, da ženski šport ograniče na takvu vrst igara ,koje su primjerene ženskom tijelu i da se i te igre vježbaju bez javnog takmičenja.« (Die Leibesübungen der Frau als bevölkerangs-politisches Problem, zeitschrift für Rassenkunde, 1935, II B., 2. sveska, br. 184).

Domaćici nije nikako potrebno, da je za nos vuče ovo športsko ludilo. Kod raznih kućnih poslova ima dovoljno prilike, da se jača primjerenim i zgodnim vježbama.

BOLEST

Koliko je zdravlje neprocjenjivo blago, primjećujemo i cijenimo istom tada, kad ga narušimo, kad nas snađe bolest. Vrijedi li što bolesno tijelo? Pred pitanjem boli, čiji je najgori predstavnik tjelesna bol, kako kaže Artur Baumgartner (Der Weg des Menschen, Tübingen 1933, s. 200), stoji čovječanstvo nijemo i pita odgovor, ali ga još nije dobilo. Nema na svijetu shvatljivije stvari nego veselje, dok je bol najveća zagonetka. Smisao i vrijednost trpljenja i boli postalo je jasno istom u kršćanstvu ali se gubi ondje, gdje se zabacuje nauka o križu Kristovom.

P. Svoboda smatra, da kršćanin, koji trpi, stvara veliki kapital. Francuski filozof L. Vialle (Prestige

de la douleur, Journal de Psychologie, 1935, s. 360) piše: »Zahvalni smo boli na zasluzi, koju nam sama otkriva«. Bol očituje najtanje dubine ljudske duše i pomaže čovjeku, da vodi duboki unutarnji život. Na bolesničkom ležaju često puta sazrije veće junaštvo i daleko nadmoćnija ćudoredna jakost nego kad je čovjek zdrav i sit pa bezbrižno živi iz dana u dan. Strpljivost je najteža krepost, kad se ustrajno vrši. Tko nepokolebivo nosi svoj križ i bol, bolest i tugu, junak je, da mu nema premca. U katoličkim se krugovima danas mnogo govori o Katoličkoj Akciji; sv. Otac poziva sve nas na saradnju, da pomognemo obnoviti kršćanstvo na svijetu. Ali se Katol. Akciji mora pridružiti i katoličko trpljenje; jer Krist nije samo svojim bogočovječjim radom otkupio svijet nego u prvom redu svojom pregorkom mukom i smrti. Uloga je kršćanskog trpljenja u kršćanskoj zajednici prvenstveno pridjeljena bolesnicima, koji svojim bolima nadopunjaju Kristove boli. Bolesnik sarađuje u kršćanskoj obnovi ljudskog roda svojim bolovima po primjeru božanskog Jaganjca. Sv.Otac pokazao nam je svojom posebnom okružnicom (Caritate Christi compulsi, 3. svibanj 1932.) još na jednu vrstu bolesničkog apostolata: da trpimo za druge. Bolest i bolovi nijesu samo kazna i pokora za naše grijehe i pogreške. Kad se trpi kao naknada za grijehe zdravog čovječanstva prama svom Stvoritelju, neposredno se nasljeduje ispaćenog Spasitelja, koji je na svojem križu ponio grijehe svih ljudi, svih vremena i krajeva i jedino trpio, da nadoknadi za druge. Ovakve misli neka zaokruže svaku bolesničku postelju.

Iznijeli smo nekoliko uputa za katoličko procjenjivanje bolesti. Svaki katolik-patnik može ovim mislima shvatiti pitanje boli. Neka iznesene misli budu udomljene u svakoj bolesničkoj sobi, da svaka bolesnička soba bude oponašanje Kalvarije.

Tko je sam prožet ovim shvaćanjem i vidi u njemu riješenje pitanja boli i trpljenja, taj samo može u velikom strahopočitanju ući u bolesničku sobu i jedino on može pravim, nutarnjim shvaćanjem i potrešenošću dvoriti bolesnika. Veselo i požrtvovno je vršiti svoju bolničarsku dužnost, jer zna, da je većina bolesti samo prolazna Božja kušnja.

UMJERENA NJEGA TIJELA

Njegom i kulturom tijela jačamo tijelo; to je naša ćudoredna dužnost na korist duše. Obvezani smo, da nam tijelo bude čisto. Nečištoća, koja ugrožava zdravlje, nije samo obična nemarnost nego i grijeh. Zgodno prmjećuje neki stari kršćanski pisac iz četvrtog stoljeća: »Dobro je, i slaže se s čistoćom, prati tijelo; kad je duša već očišćena svijetlom mudrosti (Božje), brinut će se sama, jer je čista i svijetla, da i vanjski čovjek, njezino tijelo, bude čisto.« Svi dijelovi tijela moraju biti čisti. Jedino krivi stid ili pogubno neznanje može izuzeti neke dijelove tijela.

Isto smo tako dužni, da se odmorimo, kad su tjelesne sile napornim radom iscrpljene. Tjelesno mrtvljenje, i ako se vrši iz najplemenitijih pobuda, neka prestane, kad ubijaju radnu sposobnost. I nerazumna želja za radom može povrijediti petu zapovijed Božju, kad bez razloga uništuje tjelesne sile.

NJEGA LJEPOTE

Nitko ne može zamjeriti, ako se prirodna ljepota tijela u stanovitoj mjeri uveća. I ljepota tijela dar je Stvoriteljev; možemo mirne duše to priznati i odobriti. Sva će vanjska ljepota biti samo odraz

još ljepše duše. Tko promatra lijepo obličje ljudskog tijela, neka se još danas drži riječi sv. Klementa iz Aleksandrije († 217.): Tko gleda lijepo tijelo, puteno za njim žudi, jer mu tijelo godi, bit će osuđen. Tko ga gleda čistim okom u čistoj ljubavi, ne primjećuje ljepotu tijela nego prekrasnu dušu, a tijelo promatra kao kip, koji ga uz pomoć vječnog Umjetnika vodi do idealne Ljepote (Bog).«

Na lijepi i iskićeni ljudski oblik, koji skriva praznu i zlu dušu, podsjeća nas nešto oštrije sveto Pismo: »Lijepa ali grešna žena slična je svinji sa zlatnim prstenom na rilu.« (Priče, 11, 12.)

Samo je po sebi razumljivo, da se ne smije uljepšavati tijelo s nakanom, da bližnjega spolno podraži. Inače nije zabranjeno prilagoditi oblik i boju odijela tjelesnom struku i boji tijela ili s praškom popraviti na licu i koži koji nedostatak. Smije se osvježiti tijelo sa suvremenim sredstvima, na pr. s kolonjskom vodom , mašću i sličnim sredstvima. Neka se ne pređu granice, koje je postavila pristojnost, ukus i priroda!

Je li dopušteno podvrći se operaciji radi tjelesne ljepote? Liječnica dr. Wulle zauzela je u tom pogledu u »Medizinische Welt« (SchönereZukunft, 13. oktobar, 1935, s. 51.) ovo stanovište: Ako je operacija potrebna radi zdravlja, može liječnik mirne duše zahvati nožem. Na pr. kad treba popraviti nepce ili je donja čeljust iskočila; oboje smeta pravilnom gutanju. Ako je pogreška u zjenici, te smeta pravilno gledanje, smije se operacijom popraviti; isto tako se može popraviti liječničkom pomoći iznakaženi nos ili noga, kao što je slučaj kod oni, koji imaju ravno stopalo ili debele nožne prste, jer smeta pravilnom hodu i prouzrokuje opasno gnojenje. I operacije se na prsima mogu izvesti: ako su grudi preveć velike, može nastati pogibeljno držanje gornjeg dijela tijela, često nastupi upala kože i poteškoće u disanju i djelovanju srca. Mnoge se osobe u mladosti osjećaju ponižene i potisnute u pozadinu, jer nose na sebi pogrešku na vanjštini a ta im mnogo umanjuje mugućnost ženidbe. Može li se mladom biću ojačati samosvijest i povećati nada za udaju, ne može se prigovoriti, ako se operativnim putem odstrani pogreška. Isto vrijedi za ispravke na nosu ili uhu, ako omogućuju napredovanje u zvanju: kao n. pr. kod modistica ili u zvanju, gdje se radi reprezentacije mnogo polaže na besprikornu vanjštinu. Uvijek će se naći dovoljnog razloga, koji će opravdati operaciju radi ljepote, ako operacija nije opasna za zdravlje. Treba zabaciti takve operacije, koje se vrše samo onako iz taštine ili iz želje, da se bolje djeluje na drugi spol.

Jasno je, da valja odbaciti svako iznakaživanje tijela, koje se ne može spojiti s kršćanskim shvaćanjem tijela. Prisiljeni smo, da ovakve lude zahvate držimo zločinom na najuzvišenijem Božjem stvoru. Amo ubrajamo ona uska odijela i naprave za sputavanje tijela, jer iznakazuju tijelo; zatim svako odijevanje što se protivi elementarnim zahtjevima higijene. Katoličke će žene zabaciti i one kozmetičke vještine, kojima mondenske dame hoće da svoje lice udese prema tipu modernog ideala ljepote. Ne mogu se odobriti ni razna današnja raznobojna mazanja lica, osobito ako oduzimaju prirodnu svježinu lica; sve su to znakovi opadanja duševne kulture. Da li lakiranje nokata u crvenoj, zelenoj ili smeđoj boji koristi ženskoj ljepoti, ne znam. Ali to znam za stalno, da se mladi čovjek teško odlučuje ovako lakiranu osobu uvesti na svoje kućno ognjište. Sv. Jeronim, pun temperamenta, piše ovo Marceli: »Kršćanskim se očima mora zga-

diti onaj ženski svijet, koji bojadiše svoje lice i oči raznim bojama i sokovima; njihova su lica blijeda radi nabacanog bjelila i slična su ogavnim maskama. Prosuzi li, ostavlja mala suza na licu brazdu. Njihove ih godine ne mogu opametiti, da su već dobrano zašle u godine. Na svoju glavu meću tuđe kose, masiraju svoje nabore, da bi obnovile mladost. A onda evo ih, malo težeg i lomnog koraka, među svoju unučad, udešene kao djevojke u prvoj mladosti...«. I tad je, eto, vrijedila poslovica: straga licej, sprijeda muzej.

U ovom će području biti najpouzdaniji vođa dobro izgrađeni ukus povezan s osjećajem i taktom za sve što se dolikuje i što je zgodno. Plemeniti je takt najuspješniji zaštitnik ženskog svijeta.

Utvrđeno je, da se je u Njemačkoj potrošilo godine 1932. trideset milijona maraka za šminke i crvenilo; sve je to u glavnom otišlo u Francusku. U Sjedinjenim Državama Amerike izdalo se 50 milijuna dolara za poljepšavanje. Predsjednik Roosevelt savjetovao je američkim ženama, da radije potroše taj novac za mlijeko i kruh svojoj ili tuđoj siromašnoj djeci nego za poljepšavanje, koje prečesto čini štetu zdravlju. U Kini i Japanu zabranjeno je ženama svako mazanje. U Mađarskoj i Bugarskoj ne smiju radnice u kancelarijama i tvornicama doći na službu namazane. Kraljica Mary (Engleska) ne gleda rado one dame, koje na dvorskim plesovima hoće da sjaju našminkanim obrazima i obrijanim obrvama; njezine kćeri i nevjeste ne upotrebljavaju ovakva pomagala. U mnogim su zemljama liječnici i liječnice poveli pravi rat proti neurednog šminkanja, iznašajući u predavanjima posljedice ovog ludila. Mnogo je već na svijetu pomrlo žena ili teško oštetilo zdravlje, jer su mazala (štiftovi) i šminke bile otrovane cinkom

i starim ribljim ljuskama. Na žalost se je pokazalo iza ukaza cara Augusta proti bojadisanju lica i strogih naredaba Josipa II., da je uzaludna borba protiv tog kićenja i mazanja, jer si žene umišljaju, da se na taj način može obnoviti izgubljena mladost, ili ako su još mlade, da se može još usavršiti ili utvrditi. Da li će današnji ženski svijet biti razboritiji?

KONAC

Držanje se je čovjekovo prema vlastitom tijelu uvijek kretalo između dvije skrajnosti, što su ih čisto pomagale i podržavale neke religije: između Epikurove nauke, koja je tijelo proglasila nekim božanstvom i središtem ljudskih težnja — i između shvaćanja nekih duhovnih struja, protivnih tijelu, koje su gledale u tijelu izvor svakog zla i glavnog čovječjeg protivnika. Katolička nauka o čovječjem tijelu zaustavlja njihalo baš na pravom mjestu: ne smije se tijelo shvaćati kao kakvo božanstvo ili kao glavni predmet ljudskih težnja — ali opet nije ni đavolsko djelo niti utjelovljenje zla. Prema tome krivo je, ako se tijelo okruži slavom božanstva i neotuđivih prava ili ga se proglasi oruđem tamnih podzemnih sila, koje se po njem uspinju u ljudsku dušu. Ima na svijetu vrijednijih dragocjenosti od ljudskog tijela i ako je tijelo najdragocjenije u kraljevstvu materijalnog svijeta. U svijetu je kraljevstvo Božje na čelu svih dobara; njegova je bitna zadaća, da se spasi besmrtna ljudska duša a s njom da se, kasnije, preobrazi i proslavi ljudsko tijelo. Kršćanin-čovjek stoji u kraljevstvu Božjem kao duhovno-tjelesno biće. Zbog toga se kraljevstvu Božjem na zemlji mora podvrći tijelo sa svim svojim nagonima.

Tijelo je dužno slušati i uživjeti se u zakone nebeskog carstva.

U kraljevstvu Božjem služi tijelo a ne gospodari, jer je postavljeno u službu najviše ljudske svrhe na zemlji: povećati i učvrstiti Božje kraljevstvo na zemlji i spasiti ljudsku dušu na drugom svijetu. Ako je tijelo sluga, nije obična bespravna stvar i smije svoje zahtjeve postaviti i tražiti, da mu se ispuni što mu po voji Božjoj pripada. I za njega vrijedi načelo, da su sluga i radnik vrijedni svoje plaće. Tijelu se mora dati sve ono, što traže njegove stvarne potrebe. Tim neka bude zadovoljno. Radosti i ugodnosti, koje leže u području njegovih opravdanih želja, neka mu se dopuste, u koliko to zakon Božji dopušta! Te ugodnosti pridaje Bog kao dodatak. Ali se dalje ne smije ići! Nema dvojbe, da je magarac dobar da nosi tovar ali ne može nikako voditi. Isto je tako i tijelo dobar sluga i izvrstan pomoćnik duši, da se uspne vrlo visoko. Da, nema drugog boljeg pomoćnika za dušu u današnjem svjetskom redu nego što je tijelo, jer je djelo neizmjerne mudrosti Božje. Ali tijelo nije nikako stvoreno da gospodari, jer ubija pravi život i odalečuje čovjeka od zadnjeg i svetog cilja. Kad god se tijelo precjenjivalo, zanemarivala se duša! Tamo, gdje se tjelesne vrline slave kao najveće vrline a isključuje se duhovna strana čovječja, ondje gdje se snaga mišica, okretnost i brzina više cijene nego duhovna i ćudoredna jakost, tamo je duh već na izdisaju a s njim i čitava kultura na skliskoj stazi. Neprevarljiv je to znak, da je čovječanstvo izgubilo smisao za duhovnost — umrla je duša svake kulture: kult duhovnosti. Obožavanje tjelesnih veličina, u bilo kojem obliku, guši sve više duhovnost i dušu.

To je pogibelj, koja se od vremena do vremena javlja u ljudskoj povijesti, a kojoj najviše podliježe muški svijet. Jaki spol polaže rado težište svoje jakosti na svoju tjelesnu stranu. Hvali se kao osobita odlika muževnosti svaka tjelesna vrlina — od športa pa do spolne snage. Junak sadašnjice je čovjek »mišicâ«. Tjelesnom jakošću postizavaju se uspjesi, koje sav svijet vidi. To ludilo zahvaća danas muškarca i zaokuplja sve njegovo zanimanje. Silno oduševljenje za razne vrste športova i za športske veličine otkriva prazninu duha kod sadašnjeg svijeta i dovodi do toga, da muškarac postaje sve više i više tuplji. Pitanje je, da li će se učenjaku, koji će iza teških napora i istraživanja naći lijek za vrlo raširenu bolest raka, iskazati isto tolike triumfalne časti, kolike se iskazuju bilo kojem smjelom športašu?

Sve je to drukčije nego bi moralo biti po Božjem redu. Ne smije se ljudski duh sniziti do služenja ljudskom tijelu nego je tijelo dužno služiti duši. Sve svoje sile trošiti samo u tjelesne vježbe i za tjelesnu spremu uništava ono što je najbolje u nama i ruši sklad u našem biću. Težište ljudskog bića leži u duhovnoj strani čovjeka i baš ta duhovna strana unašala je uvijek ravnotežu i sklad u čovjeka. Sva gipkost mišića, svako izlaganje okretnih udova i dičenje s lijepo izgrađenim tijelom, a da se pri tome isključi duša, koja mora sve prožeti i uobličiti, znači padanje čovjeka s visine, kamo ga je Bog postavio i bezglavo lutanje za tuđim ciljevima, koje mu nije postavio Bog Otac. Jer nijesmo stvoreni da prodičimo svoje tijelo nego da Boga slavimo, u čemu mora sudjelovati i ljudsko tijelo! Nitko nije još prije kršćanstva ni učio ni izrekao ono, što kršćanska nauka uči o ljudskom tijelu. Tijelo je najuže povezano s Bo-

gom, s najvećim dobrom: djelo je Božje, dio tijela Kristova, hram Duha Svetoga, stan presv. Trojstva; cilj mu je sretna vječnost i zato ne svršava svoj vijek na zemlji nego na nebu.

Nema boljeg i savremenijeg pravila za kršćansko tijelo do onoga, što ga je Pavao dao Korinćanima: »Slavite i nosite Boga u svom tijelu« (1 Kor. 6, 19). Ove su objavljene riječi Božje za nas zapovijed. Neka nas i tijelo vodi Gospodinu! I sva naša briga, njega i kultura, koju posvećujemo tijelu i njegovim sposobnostima, ima za nas samo onda smisla po kršćanskom shvaćanju, ako nas još više osposobljuje, da sve bliže dođemo k Bogu, svom zadnjem cilju i svršetku.

SADRŽAJ

	Strana
Kršćanstvo i tijelo	5
Zablude u staro vrijeme	6
Moderne zablude	7
Čije je naše tijelo?	10
Božje	10
Kristovo	10
Duha Svetoga	12
Sv. Trojstva	13
Vječnosti	13
Besmrtne duše	14
Tijelo u crkvenom životu	15
Sin Božji uzeo je pravo ljudsko tijelo	15
Posvećenje tijela	16
U crkvenoj umjetnosti	18
Tko ima pravo na tijelo i život?	19
Život je dar Božji	19
Presizanje u bož. pravo	20
Tuđe tijelo i život	22
Za život začetog čeda	25
Zapriječivanje začeća	27
Smrt na ulici	30
Kršćanska nauka o spolnom životu	34
Stid	24
Moda	36
Zajedničko kupanje	38
Predaja	44

Strana

Opasna igra 45
Nježnosti 46
Čuvaj oči 49
Djevičanstvo 50
Ženidba i djevičanstvo 54
Glas naroda 55
Spolna etika 56
Spolni život kršćana 59
Obeščašćenje 62
Ženidbena čistoća 65
Djelomična suzdržljivost 67

Kršćanska njega tijela 70

Štovanje 70
Ljubav 73
Razborita briga za tijelo 76
Šport 77
Bolest 81
Umjerena njega tijela 83
Njega ljepote 83
Konac 87